

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Adopce romských dětí

Bakalářská práce

Autor: Ladislav Polyák
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek, Ph.D.

Hradec Králové

červenec 2018

Zadání bakalářské práce

Autor:	Ladislav Polyák
Studium:	P13668
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Transkulturní komunikace
Název bakalářské práce:	Adopce romských dětí
Název bakalářské práce AJ:	The adoption of Roma children

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat adopcí a pěstounskou péčí romských dětí. Jedním z cílů práce je zkoumat vztah romské a české kultury právě na příkladu romských dětí adoptovaných českými rodinami. Práce se dále bude zabývat předsudky majoritní společnosti vůči těmto dětem. Tyto předsudky vznikají na základě biologického determinismu, avšak práce bude chtít zdůraznit to, že každý člověk má vrozený jistý genetický základ, ale velkou roli má kulturní determinismus a v rámci enkulturace je možné tyto děti zařadit do majoritní společnosti. Práce se dále zaměří také na ztrátu kulturní identity těchto dětí, kdy tyto děti, ačkoliv zařazení do majoritní společnosti ztrácí svoji kulturní identitu díky své antropologické odlišnosti. Práce se dále také zmíní o fenoménu volání krve. Práce poukáže na to, že i romské děti jsou různorodé stejně jako děti z majoritní společnosti. Práce se také zaměří na moji vlastní zkušenost, kdy já sám jsem byl vychován v pěstounské péči spolu s nevlastním bratrem, který byl také romského původu a i když jsme měli stejnou výchovu, každý šel jinou cestou. Studium odborné literatury a stanovení základní hypotézy a struktury práce. Rozpracování jednotlivých dílčích témat z oblasti vztahu romské a většinové kultury, adopce romských dětí a jejich adaptace na život ve většinové společnosti. Finalizace práce a zpracování jednotlivých kapitol.

Erikson, E. H. Děťství a společnost. Praha: Argo, 2002
Jakoubek, M. Cikáni a etnicita. Praha: Triton, 2008
Fónadová, L. Nenechali se vyloučit? Sociální vzestupy Romů v české společnosti. Brno: Masarykova univerzita 2014

Garantující pracoviště:	Katedra kulturních a náboženských studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Macek, Ph.D.
Oponent:	ThLic. Petr František Burda, Th.D.
Datum zadání závěrečné práce:	25.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 10. 7. 2018

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Petru Mackovi, Ph.D. za odbornou pomoc a cenné rady, které mi poskytoval při zpracování bakalářské práce.

Anotace

POLYÁK, LADISLAV. *Adopce romských dětí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 51 s. Bakalářská práce.

Práce se bude zabývat adopcí a pěstounskou péčí romských dětí. Jedním z cílů práce je zkoumat vztah romské a české kultury právě na příkladu romských dětí adoptovaných českými rodinami. Práce se dále bude zabývat předsudky majoritní společnosti vůči těmto dětem. Tyto předsudky vznikají na základě biologického determinismu, avšak práce bude chtít zdůraznit to, že každý člověk má vrozený jistý genetický základ, ale velkou roli má kulturní determinismus a v rámci enkulturace je možné tyto děti zařadit do majoritní společnosti. Práce se dále zaměří také na ztrátu kulturní identity těchto dětí, kdy tyto děti, ačkoliv zařazení do majoritní společnosti ztrácí svoji kulturní identitu díky své antropologické odlišnosti. Práce se dále také zmíní o fenoménu volání krve. Práce poukáže na to, že i romské děti jsou různorodé stejně jako děti z majoritní společnosti. Práce se také zaměří na moji vlastní zkušenost, kdy já sám jsem byl vychován v pěstounské péči spolu s nevlastním bratrem, který byl také romského původu, a i když jsme měli stejnou výchovu, každý šel jinou cestou. Studium odborné literatury a stanovení základní hypotézy a struktury práce. Rozpracování jednotlivých dílčích témat z oblasti vztahu romské a většinové kultury, adopce romských dětí a jejich adaptace na život ve většinové společnosti. Finalizace práce a zpracování jednotlivých kapitol.

Klíčová slova: romské děti, adopce, výchova, biologický determinismus, společnost

Annotation

POLYÁK, LADISLAV. *The adoption of Roma children*. Hradec Králové: Faculty of education, Univerzity of Hradec Králové, 2018. 51 p. Bachelor Degree Thesis.

The thesis deals with adoption and foster care of Roma children. One particular goal of the thesis is to research relationship between the Czech and Roma culture on example of Roma children who are brought up by the Czech families. In addition the thesis deales with prejudice against these childern during their enculturation. Roma children very often suffer from prejudice of the Czech society. These prejudice are based on biological determinism, however the thesis will emphasize that every people have inborn behaviour but society has main impact how particular human will behave. More over the thesis focuses on the lost identity of Roma children who are bring up in the Czech families, this lost of identity is casued by antropological difference of these children. Main goal of the thesis is refer to that Roma children are as various as Czech children. This thesis is based on my own experience, because I was brought up in foster care with my older stepbrother who was adoppted before I had came in to his family. Both me and my stepbrother have Roma origin. Inspite of the fact that we had the same oportunties during our childhood, each of us live differently.

Keywords: roma childern, foster care, upbringing, biological detrminism, society

Obsah

Úvod	9
1 Romové	10
1.1 Egypt'ané.....	10
1.2 Lingvistika	11
2 Kulturní a biologický determinismus	13
2.1 Kulturní determinismus	14
2.2 Biologický determinismus	15
2.2.1 Sociální darwinismus	15
2.2.2 Eugenické hnutí	15
2.2.3 Rasismus	16
2.2.4 Klimatická teorie.....	18
2.2.5 Negativní selekce	18
3 Formy náhradní rodinné péče (NRP) v ČR.....	19
3.1 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče	19
3.2 Pěstounská péče	19
3.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu	19
3.4 Osvojení.....	19
3.4.1 Osvojení zrušitelné.....	20
3.4.2 Osvojení nezrušitelné.....	20
3.5 Mezinárodní osvojení	20
4 Historie adopce.....	21
4.1 Historie Náhradní rodinné péče romských (cikánských) dětí v ČR	24
5 Osvojení Romského dítěte v ČR	28
5.1 Sociální status romských dětí	29
5.2 Etnicita romského dítěte v NRP	31
5.3 Primordialismus a Instrumentalismus	31
6 Identita romského dítěte v NRP	33
6.1 Pravidlo Pěti P	36
6.2 Druhy identity.....	37

6.2.1 Dvojitá identita.....	37
6.2.2 Smíšená identita	38
6.3 Budování identity dítěte v zahraničí	38
6.4 Rok Kohouta.....	40
Závěr.....	45
Seznam použité literatury a pramenů	48

Úvod

To do jaké rodiny se narodíme, neovlivníme. Některé děti mají to štěstí, že se narodí do dobře fungující rodiny, jiné děti to štěstí nemají a končí v kojeneckých ústavech, později v dětských domovech. Již od narození si nesou stigma nechtěných dětí. Romské dítě je bohužel navíc znevýhodněno tím, že náleží k jinému etniku a česká společnost, která je plná předsudků zejména vůči Romům, nahlíží na tyto děti jako na nepřizpůsobivé a to i přesto, že vyrůstají v neromských rodinách. Tato bakalářská práce se zabývá adoptí romských dětí, tématem, které je z mého pohledu velmi aktuální, vezmu-li v úvahu předsudečnou majoritní společnost v naší zemi. Toto téma jsem si vybral, protože jsem sám vyrůstal v pěstounské péči v neromské rodině a během svého dětství jsem se potýkal s problémy, které byly spojeny s mou odlišností.

Bakalářská práce je členěna do jednotlivých kapitol tak, aby zahrnula co možná největší okruh témat spojených s adoptí romských dětí. Budu se v ní zabývat dopadem většinové společnosti na romské děti žijící v náhradní rodinné péči a zejména tomu, co ovlivňuje jejich socializaci a vytvoření vlastní identity. Stěžejní kapitolou této práce je proto Identita romského dítěte v náhradní rodinné péči. Dále uvedu všeobecnou historii adoptce doplněnou o historii adoptí romských dětí v České republice a budu se věnovat kulturnímu a biologickému determinismu včetně jeho společenských dopadů. Kvůli zaměření své práce na cílovou skupinu Romů považuji za nezbytné začít u kořenů romské populace žijící na evropském kontinentu a popisu metody, kterou byl původ Romů determinován.

Ve své práci budu mimo jiné vycházet ze zkušeností Martiny Vančákové, která je v současnosti největším odborníkem na poli adoptce dítěte jiného etnika, a ze svých vlastních zkušeností.

1 Romové

Podle odhadů žije na evropském kontinentu kolem 10 000 000 Romů. Romové připutovali do Evropy v době, kdy již jednotlivá území byla osídlena příslušnými národy. To přinášelo mnoho problémů, zejména díky rozdílného způsobu života a neznalosti původu Romů. Například v 16. století byli Romové v některých evropských zemích označeni za turecké špiony. V této kapitole se budu zabývat původem Romů, jejich putováním z pravlasti, dále zmíním důležitost lingvistiky v determinaci původu Romů.

Do druhé poloviny 18. století nebylo zcela zřejmé, odkud Romové pocházejí a kde je jejich pravlast. Historie Romů je těžko dohledatelná především proto, že Romové jsou národem tzv. neliterárním, romský jazyk je jazykem nepsaným, a proto veškerá svědectví samotných Romů o jejich původu jsou založena na jejich vyprávění. O Romech se dozvídáme pouze z historických církevních záznamů, dekretů, soudních spisů a dokumentů, které nalzáme po celé Evropě. První psaná zmínka o Romech, kterou do kroniky zapsal Malý Georg v klášteře na řecké hoře Athos, pochází z roku 1068. V této zmínce se vypráví příběh o tom, jak si Byzantský císař povolal skupinu kouzelníků, která dostala úkol vyhnat skupiny dravých šelem z loveckých revírů. Malý Georg označil kouzelníky jako Adsincani. Romové se usadili v Byzantské říši a v souvislosti s mongolskou a tureckou expanzí se vydali přes Malou Asii, Řecko a Balkán, dále pak údolím Dunaje do střední Evropy. Jiné skupiny šly přes Arménii, Kavkaz a dosáhly až Skandinávie. Na konci 15. století se Romové nacházejí na celém Evropském kontinentu včetně Britských ostrovů. Do zámoří se dostávají evropští Romové během imigrační vlny v 19. století.¹

1.1 Egyptané

Když praotcové dnešních Romů putovali ve 12. a 13. století Evropu, představovali se jako knížata z Malého Egypta. Proto se jim začalo říkat Egyptané, a to se stalo základem pojmenování Gyftoi, Gypthoi (řecky), Egyptianos, dnes Gitanos (španělsky), Egyptenarim, Gyptenaers (holandsky), Egyptians, dnes Gypsies anglicky. Maďaři používali označení Fáráo-népe (faraonův lid).²

---

¹ COHN, Werner. Cikáni. Přeložil Marek JAKOUBEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. HORVÁTHOVÁ, Jana. Kapitoly z dějin Romů. S.l.: Společenství Romů na Moravě [u.a.], 2002. MANN, Arne B. Romský dějepis, Praha: Nakladatelství Fortuna, 2001.

² MANN, Arne B. Romský dějepis, Praha: Nakladatelství Fortuna, 2001, s. 12-13.

1.2 Lingvistika

V této kapitole se budu zabývat metodou, na základě které, byl determinován původ Romů.

V polovině 18. století studoval v Holandsku kalvínský kněz Štefan Vályi, který se během studií seznámil se třemi indickými studenty. Jejich jazyk Vályiovi nápadně připomínal řeč Romů z okolí Komárna, kde kněz v té době působil. Opsal si od indických studentů tisíc slov i s jejich významy a po návratu domů v roce 1763 přečetl indická slova místním Romům, kteří dokázali většinu z nich přeložit.³

Toto náhodné zjištění mělo za následek zvýšený zájem lingvistů o zkoumání romského jazyka. Srovnávací metodou romského jazyka s novoindeckými jazyky lingvisté na konci 18. století zařadili romštinu do skupiny indoevropských jazyků. „*Komparatistické studium romštiny a jazyků subindického kontinentu se pak rozvíjelo po celé 19. století, v jehož průběhu zveřejnili Němec A. F. Pott v letech 1844-1845 a Slovinec F. Miklošič v letech 1872-1881 základní díla o dialektech evropských Romů. Oba badatelé umístili jejich pravlast podle svých výzkumů do Pandžábu území na severu Indie a Pakistánu, které bylo v roce 1947 rozděleno mezi oba tyto státy. Pott přitom odvozoval romštinu přímo ze sanskrtu, zatímco Miklošič dokázal její sesterský a nikoliv dceřiný poměr k novoindeckým jazykům.*“⁴

Další bádání souběžně probíhala mezi německými, anglickými ale i slovanskými badateli. V roce 1927 anglický lingvista R. I. Turner přichází s hypotézou, na základě které Romové původně žili v Radžastánu, který je členským státem ležící ve střední Indii u západních hranic s Pakistánem, odkud se postupně dostávali do centrálních a dále do severozápadních částí Indie.

Český badatel J. Lesný, který se zabýval studiem středoindických jazyků, v roce 1934 přichází se zjištěním, že romština v sobě nese znaky mnoha jazyků z oblastí střední a východní Indie a to rozdílně u jednotlivých etnik. Toto zjištění lze vysvětlit dvěma způsoby, buď patřili předkové Romů k jedné z několika středo indických skupin, které postupně pronikaly do stále většího prostoru. Další, pravděpodobnější variantou, je podle J. Lesného vývoj z více skupin, které vznikaly ve střední, severovýchodní a z části i severozápadní Indii, tyto skupiny se pak pohybovaly po různě dlouhou dobu v tomto území. Větší část těchto

---

³ MANN, Arne B. Romský dějepis, Praha: Nakladatelství Fortuna, 2001.

⁴ NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999, s. 9-10.

skupin pak po různě dlouhou dobu žila v Pandžábu a částečně také v severněji položeném Kašmíru, zatím co jiné skupiny postupovaly západní trasou a začaly opouštět Indii.⁵

Další alternativou k výzkumům týkajících se pravlasti Romů v roce 1976 přineslo bádání ruských lingvistů T. V. Ventcelové a L. N. Čerenkova. Výsledky jejich bádání poukazují na fakt, že romské dialekty postrádají společný původ. Na základě tohoto zjištění předpokládali, že Romové nepocházejí z jednoho celku a již ve své pravlasti náleželi k mnoha entitám.⁶ Romský jazyk byl během putování Romů ovlivněn jazyky zemí, kterými Romové během svého putování procházeli. Na romský jazyk měl největší vliv řecký jazyk, jak uvádí ve své publikaci Jana Horváthová: „*Všechny romské dialekty v hojné míře obsahují slova řeckého původu. Dokládají tím, že se Romové dosti dlouho zdržovali v řecké jazykové oblasti, která však byla mnohonásobně větší než území dnešního Řecka; náležela k ní celá Byzantská říše.*“⁷

---

⁵ NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999.

⁶ NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999.

⁷ HORVÁTHOVÁ, Jana. Kapitoly z dějin Romů. S.l.: Společenství Romů na Moravě [u.a.], 2002 s. 10

2 Kulturní a biologický determinismus

Kulturní a biologický determinismus považují za velmi důležitou část své práce. Lidé všeobecně věří v biologický determinismus, což ve své podstatě znamená, že co je dáno geneticky se musí projevit a sociokulturní prostředí nemá vliv na chování člověka. Toto všeobecné povědomí pak vede ke stereotypním představám, v našem případě se tyto představy týkají Romů. Biologický determinismus vedl k ideologiím, které se nechvalně zapsaly do lidské historie zejména v první polovině 20. století.

Spor mezi sociálním (kulturním) a biologickým determinismem spočívá mezi zastánci výchovy na straně jedné a zastánci dědičnosti na straně druhé.⁸

Německá škola kulturní antropologie v období druhého císařství se stala intelektuálním základem moderní Americké kulturní antropologie. V tomto období byl nejvýznamnější osobou německé kulturní antropologie Rudolf Virchow, spoluzakladatel Německé antropologické společnosti z roku 1869. Rudolf Virchow byl lékařem a profesorem patologie na Berlínské univerzitě a dostal se do nebyvalého sporu se svým studentem Ernestem Haeckelem, který v roce 1860 přeložil Darwinovu knihu O původu druhů do němčiny, a stal se tak hlavním propagátorem darwinismu v Německu. Tento směr, který byl směsí romantické Naturphilosophie a rasistického extremismu, nazval Haeckel jako monismus. Haeckelův monismus se stal specifickou verzí sociálního darwinismu. Ernest Haeckel založil v roce 1906 Německou monistickou ligu, která je historiky posuzována jako předchůdce nacismu. Během výše uvedeného sporu odmítl Virchow Darwinovu evoluční teorii jako takovou a fosilní nálezy neandrtálců označil jako pozůstatky patologických jedinců. V tomto sporu již nešlo o vědu jako takovou, ale šlo spíše o ideologickou válku mezi zastáncem modernity a zastáncem německé romantické tradice. Věda byla v tomto sporu použita jen jako nástroj propagace ideologické reformy, na kterou měli oba protagonisté zcela odlišný názor.⁹

---

⁸BUDIL, Ivo T. Biologická a sociální dimenze člověka. Plzeň: Západočeská univerzita, 2006.

⁹BUDIL, Ivo T. Biologická a sociální dimenze člověka. Plzeň: Západočeská univerzita, 2006.

Na konci 19. století přichází do Ameriky Virchowův žák Franz Boas, který byl jmenován vedoucím katedry antropologie na Kolumbijské univerzitě. Před nástupem F. Boase byla americká antropologie relativně bezvýznamnou naukou o rase. Mezi odpůrce France Boase patřil Američan Madison Grant, autor rasisticky zaměřené knihy *The Passing of the graterace*. Zajímavostí je, že během Norimberského procesu se osobní lékař Adolfa Hitlera pokoušel neúspěšně obhajovat pasážemi z této knihy. Druhým odpůrcem F. Boase byl Charles Davenport, který je pokládán za otce amerického eugenického hnutí a který společně s M. Grantem a tehdejším prezidentem Amerického muzea přírodní historie H.F.Osbornem založil v roce 1918 Galtonovu společnost, jejímž posláním byla podpora studia lidských ras.¹⁰

2.1 Kulturní determinismus

F. Boas vymezuje kulturní determinismus vztahem člověka a kultury. *Člověk je tím, čím ho kultura udělá (lidské chování a prožívání je výsledkem působení kultury)*.¹¹ F. Boas zdůrazňoval lidskou plasticitu a byl přesvědčen, že člověk se více učí, nežli tvoří, a lidské chování vyrůstá z kulturní tradice. Kulturu chápe jako zvláštní dimenzi zkušeností, hodnot a prostředků, které formují člověka. V první dimenzi se jedná o vztahy mezi člověkem a přírodou. Další dimenzi tvoří vztahy mezi lidmi. Třetí dimenze je složena ze subjektivních reakcí člověka na všechny projevy obsažené v prvních dvou dimenzích.¹²

Kulturní determinismus se stal hlavním antropologickým konceptem 20. století, a to za přispění Boasových žáků, zejména Margaret Meadové, která učinila významné výzkumy v Polynésii, a závěry těchto výzkumů hovořily zcela ve prospěch kulturního determinismu. Na konci 19. století došlo ke kritice kulturního determinismu ze strany zastánců souvislostí mezi biologickou evolucí a kulturou. Antropologická obec však tento koncept sociálního darwinismu a eugeniky odmítla. V neprospěch sociálního darwinismu a eugeniky hovoří fakt, že se staly podstatou nacistické ideologie. V kontextu konce Druhé světové války upadá zájem o prosazování souvislostí mezi biologickou evolucí a kulturou. Zájem o výzkum souvislostí lidské biologie a kultury se znovu objevuje až v šedesátých letech 20. století.¹³

---

¹⁰BUDIL, Ivo T. Biologická a sociální dimenze člověka. Plzeň: Západočeská univerzita, 2006.

¹¹SOUKUP, Martin. Základy kulturní antropologie. Praha: Akademie veřejné správy, 2009.

¹²SOUKUP, Václav. Antropologie: Teorie člověka a kultury. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001.

¹³SOUKUP, Martin. Základy kulturní antropologie. Praha: Akademie veřejné správy, 2009.

2.2 Biologický determinismus

Zastánci biologického determinismu se ve velké míře ztotožňovali s Darwinovou evoluční teorií. Darwinova myšlenka byla: „*Když se u jedinců určitého druhu vyskytují různé dědičné vlastnosti a některé z nich prospívají přežití a rozmnožování více než jiné, v populaci tyto vlastnosti převládají, následkem toho se změní celková dědičná výbava druhu.*“¹⁴

2.2.1 Sociální darwinismus

Stoupenci sociálního darwinismu se snažili aplikovat Darwinovu teorii o přírodním výběru (přežití nejsilnějších) na společnost a jednotlivce.¹⁵ Sociální darwinismus přenášel princip boje o život do vývoje lidské společnosti a stal se inspirací jak pro levicový, tak pravicový extremismus. Levicoví extremisté jako byli marxisté a anarchisté se inspirovali Darwinovou teorií v podobě třídního boje. Pravicový extremismus, fašismus a nacismus nacházejí v Darwinově teorii vědecké zdůvodnění programu eliminace slabých.¹⁶

2.2.2 Eugenické hnutí

Na konci 19. století dochází ke změně intelektuálního proudu v Evropě, tradiční hodnoty se rozpadají a začíná se objevovat strach z degenerace západní společnosti. Tyto změny jsou navíc umocňovány myšlenkou o nadřazenosti anglosaského světa a nadřazenosti bílé rasy. K změnám ve společnosti dochází zejména v důsledku nástupu industrializace a rozvoje urbanizace, což mělo za následek také vzestup početné vrstvy chudiny v rychle se rozvíjejících městech. Sociologové se znepokojovali nad nebývalým zvýšením kriminality v městských aglomeracích USA. Obavy z degenerace však vládly také v dalších rozvinutých evropských zemích. Za známky degenerace jsou považovány určité nežádoucí jevy, např. fyzické nemoci, sebevraždy, zločiny a sexuální deviace. Za další nežádoucí jevy se považují některé mentální poruchy např. impulsivnost, emocionalita a mysticismus. Za důkaz fyzického úpadku jsou považovány některé fyzické poruchy, např. šilhavost nebo zakrslý vzrůst.

---

¹⁴ BUDIL, Ivo T.. Za obzor Západu: proměny antropologického myšlení od Isidora ze Sevilly po Franze Boase. Vyd. 2. Praha: Triton, 2007, s. 477.

¹⁵ Sociální darwinismus. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-05]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_darwinismus

¹⁶ BUDIL, Ivo T.. Za obzor Západu: proměny antropologického myšlení od Isidora ze Sevilly po Franze Boase. Vyd. 2. Praha: Triton, 2007.

Zakladatelem eugeniky byl v roce 1883 viktoriánský badatel a bratranec Charlese Darwina Francis Galton. Cílem Galtonovy eugeniky bylo potlačení nežádoucích dědičných mentálních a tělesných znaků prostřednictvím sociální kontroly.¹⁷

„Galtonova základní premise zněla, že ve vyspělých průmyslových zemích může docházet ke značnému nárůstu méněcenných skupin obyvatelstva, což v prý konečném důsledku povede k degeneraci lidské rasy jako celku.“¹⁸

„Velmi zjednodušeně lze eugeniku charakterizovat jako pseudovědecky založenou snahu o biologické zdokonalení lidstva neboli pokus i vyšlechtění lepší a zdravější populace.“¹⁹

2.2.3 Rasismus

Rasová teorie definována jako snaha o rozdělení lidstva do odlišných rasových skupin na základě biologických a dědičných znaků. *„Rasová teorie se stává rasismem či rasovou ideologií tehdy, pokud je zmíněná vnitrodruhová klasifikace využita k prosazení či ospravedlnění sociální hierarchie a k reprodukci sociální, politické nebo ekonomické nerovnosti, to znamená, pokud je sociokulturní sféra redukována na pouhé somatično.“²⁰*

Ačkoli kořeny rasismu sahají až do roku 1500 př. n. l. (z této doby pochází výzdoba staroegyptského hrobu Seti-Meneptha I. znázorňující čtyři odlišné fyzické typy lidí, Rotčervený, Namu-žlutý, Nahsu-černý, Tambu-bílý), řádného pojmenování a konceptualizace se mu dostalo až v 19. století, a zvláště v jeho druhé polovině se rasová teorie a ideologie značně rozšířila. Z té doby (konkrétně z roku 1850) pochází prohlášení skotského anatoma Roberta Knoxe, že „rasa neboli dědičný původ je vším; dává člověku cejch“ a také dílo Josepha Artura Gobineaua *Pojednání nerovnosti lidských ras* (1853).²¹

Během psaní této práce jsem se setkal s knihou Petra Bakaláře, která nese název *Psychologie Romů*. Během četby této knihy jsem nabyl dojmu, že laický čtenář po přečtení této knihy musí dojít k závěru, že Romové jsou již od základu méněcenní oproti majoritní evropské populaci. Tato kniha je z mého pohledu příkladem biologického determinismu.

---

¹⁷ KRIEBECKOVÁ, Jitka, *dějiny rasa a kultura* Plzeň: Západočeská univerzita, 2005.

¹⁸ KRIEBECKOVÁ, Jitka, *dějiny rasa a kultura* Plzeň: Západočeská univerzita, 2005, s. 82.

¹⁹ KRIEBECKOVÁ, Jitka, *dějiny rasa a kultura* Plzeň: Západočeská univerzita, 2005, s. 82.

²⁰ BUDIL, Ivo T., *dějiny rasa a kultura* Plzeň: Západočeská univerzita, 2005, s. 8.

²¹ BUDIL, Ivo T., *Za obzor Západu: proměny antropologického myšlení od Isidora ze Sevilly po Franze Boase*. Vyd. 2. Praha: Triton, 2007.

Cituji zde z této knihy teoretický úvod K- a r- strategie: „V přírodě se setkáváme u organismů v podstatě se dvěma odlišnými životními strategiemi a to se strategií K- a se strategií r-. Přičemž K-stratégové jsou organismy přizpůsobené víceméně stabilnímu prostředí, v němž mohou jejich populace růst až do doby, kdy si jedinci začnou konkurovat v získávání zdrojů; r- stratégové jsou organismy působené proměnlivému prostředí, v němž populace nedosahují nosné kapacity prostředí.

Jedinci zde proto netrpí následkem konkurence a nedostatkem zdrojů, ale umírají právě vlivem proměnlivosti prostředí. Jsou tak zvýhodněni ti, kteří se rychle rozmnožují a produkují hodně relativně méně kvalitního potomstva.

K- strategie

Tato strategie se uplatňuje v relativně stabilním, předvídatelném prostředí s dostatkem prostředků pro život. Organismy žijící v těchto podmínkách:

- *Mají méně potomků (sází na kvalitu),*
- *Věnují se výchově potomků,*
- *Mají pevnější párové a vůbec společenské vazby,*
- *Nemají potřebu podstupovat velká rizika,*
- *Mají delší průměrnou délku života,*
- *Mívají větší tělesné rozměry.*

r-strategie se uplatňuje v nejistém, rychle se měnícím prostředí s nedostatečnými prostředky pro život. Organismy žijící v těchto podmínkách:

- *Mají více potomků (sází na kvantitu – vyšší maximální rychlost množení, rozmnožují se dříve, potomci nejsou příliš životaschopní, velikost populace silně kolísá v čase),*
- *Méně se věnují jejich výchově,*
- *Mají slabší sociální vazby,*
- *Praktikují riskantní způsoby chování (např. u lidí zvýšená kriminalita),*
- *Mají vyšší míru agresivity a soutěživosti,*
- *Mají kratší průměrnou délku života,*
- *Mívají menší tělesné rozměry.*

Obecně se dá říci, že r- strategové využívají příznivá období dostatek zdrojů k maximálnímu množení. Mnohé ze svých potomků ztratí v důsledku nečekaných ekologických katastrof, a čím více jich mají, tím více zvyšují pravděpodobnost, že alespoň někteří přežijí. Z tohoto důvodu mají tendenci se množit více, než umožňuje nosná kapacita prostředí. Na druhou stranu K-strategové obvykle tuto normu nepřekračují.

Teoretický model r-a K- strategie aplikoval na lidské populace poprvé Rushton, který uvádí, že nejvíce r- selektovanou skupinou jsou negroidé, mongoloidé jsou nejvíce K-selektovanou skupinou a europoidé jsou uprostřed.

Romové ve střední Evropě mají na škále r- a K-strategie blíže k negroidní rase než k europoidní (ke které ovšem patří). Přestože Romové etnicky náleží k europoidní rase, jejich evoluční historie vedla k selekci genů, které více odpovídají negroidům, tj. r- strategům.“²²

2.2.4 Klimatická teorie

Pravlastí Romů je Indie. Populace, které se vyvíjely převážně v jižní Indii, mají nižší IQ (tj. cca 91) než je průměr europoidní rasy. Důvodem je, že klimatické podmínky v jižní Indii připomínaly spíše podmínky, ze kterých se vyvíjela negroidní rasa.²³

2.2.5 Negativní selekce

Po celou známou historii Romů probíhala tzv. negativní selekce, tj. Romové, kteří se blížili standardu většinových společností, ve kterých žili, asimilovali (tzv. emigrace z cikánství). Tato asimilace ochuzovala a stále ochuzuje romský genetický fond.²⁴

---

²² BAKALÁŘ, Petr. Psychologie Romů. Praha: Votobia, 2004, s. 13 – 14.

²³ BAKALÁŘ, Petr. Psychologie Romů. Praha: Votobia, 2004.

²⁴ BAKALÁŘ, Petr. Psychologie Romů. Praha: Votobia, 2004.

3 Formy náhradní rodinné péče (NRP) v ČR

3.1 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče

Jednou z možností, kterou zákon o rodině upravuje v § 45, je svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, o kterém může soud rozhodnout, vyžaduje-li to zájem dítěte, fyzická osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte souhlasí. Při výběru vhodné osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému.

3.2 Pěstounská péče

Druhou formou náhradní rodinné péče je svěření dítěte do pěstounské péče (§45a -45d zákona o rodině), do které se svěřují děti, jejichž výchova není u rodičů zajištěna a zájem dítěte takové svěření vyžaduje. Dítě může být svěřeno do společné pěstounské péče manželů. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a končí zletilostí dítěte. Může být také zrušena rozhodnutím soudu, který ji může zrušit jen z důležitých důvodů. Učiní tak vždy, jestliže o to požádá pěstoun.

3.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Soud může také na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám, které jsou podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí zařazeny do evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče po přechodnou dobu. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok. To neplatí, pokud jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší než jeden rok od svěření posledního ze sourozenců.

3.4 Osvojení

Osvojením vznikají mezi osvojitelem a osvojencem vztahy jako mezi rodiči a dětmi a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vztahy příbuzenské. Osvojitelé mají při výchově dítěte v plném rozsahu rodičovskou zodpovědnost. Dítě získává osvojením příjmení osvojitele. Osvojitel je dále zapsán do knihy narození matriky jako rodič na místo původních rodičů, a to na základě pravomocného rozhodnutí soudu, vztahy k původní rodině tak zanikají.

Podle zákona o rodině rozeznáváme osvojení zrušitelné a nezrušitelné.

3.4.1 Osvojení zrušitelné

Zrušitelné osvojení může soud z vážných důvodů zrušit na návrh osvojence nebo osvojitele. Zrušením osvojení vznikají znovu vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou a osvojenec získává zpět své dřívější příjmení.

3.4.2 Osvojení nezrušitelné

Nezrušitelně mohou dítě osvojit pouze manželé. Dále jeden z manželů, pokud žije s některým z rodičů dítěte v manželství, nebo pozůstalý manžel po rodiči nebo osvojiteli dítěte. Výjimečně může takto osvojit dítě i osamělá osoba za předpokladu, že jsou jinak splněny zákonné podmínky a osvojení bude ku prospěchu dítěte. V takovém případě rozhodne soud, aby byl z matriky vypuštěn zápis o druhém rodiči.

3.5 Mezinárodní osvojení

Podle úmluvy o ochraně dětí a mezinárodním osvojením je každý smluvní stát povinen určit ústřední orgán odpovědný za plnění úkolů stanovených v Úmluvě. V České republice byl ústředním orgánem určeným k plnění úkolů vyplývajících z této úmluvy určen Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Ten zařazuje do své evidence žadatele o osvojení dítěte z ciziny a děti, u kterých je za všech okolností zřejmé, že jim nelze zprostředkovat pěstounskou péči ani osvojení v České republice nebo nelze předpokládat, že by v budoucnu mohla převzít dítě do péče osoba dítěti příbuzná nebo jemu blízká. Mezinárodním osvojení se budu dále zabývat v jiné kapitole této práce.²⁵

---

²⁵ Formy náhradní rodinné péče [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2018-10-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14501>

4 Historie adopce

Přesné historické záznamy o provádění adopce ve Starověku nejsou známy. Zřejmě až v Římě v období republiky, byl zaveden zákon, který právně vymezoval osvojení.²⁶ Zákon zněl „adoptio naturam imitatur“, což v překladu znamená, že vztah mezi osvojencem a jeho osvojitelem je podobný vztahu mezi vlastní dítětem a jeho rodiči. Na základě římského práva byly později formulovány právní podmínky osvojení skoro ve všech právních řádech evropských zemí.²⁷

Adopce se vyvíjela spolu s vývojem evropské kultury a společnosti, která se postupně humanizovala. Vývoj adopce v historickém kontextu můžeme rozdělit do pěti fází.

První fáze

V první fázi ve Starém Římě je adopce praktikována ve vyšších společenských kruzích, především však k zachování kontinuity rodového jména a majetku.²⁸ V této době bylo možné adoptovat nejen dítě, ale i dospělého. Většinou však byl prvořadý zájem osvojitele před zájmy osvojenec.²⁹

Druhá fáze

Druhá fáze probíhá během celého Středověku. Pokud se adopce v této době prováděla, dítě bylo stále pouhým vedlejším činitelem. Adopce je stále výsadou šlechty, která tak hledá společenský status pro děti, které vzešly z nemanželských aktivit svých rodičů. Bohatí a bezdětní manželé chtěli adoptací zachovat rod nebo nahradit vlastní zemřelé děti. Adopce se prováděla také z důvodu zachování hmotných statků.

---

²⁶ VODÁK, Pavel. Problémy osvojení dětí. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1967.

²⁷ MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999.

²⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999.

²⁹ VODÁK, Pavel. Problémy osvojení dětí. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1967.

Až do Novověku nebyl brán ohled na potřeby dítěte. Na dítě bylo nahlíženo jako na zmenšeného dospělého člověka a o jeho specifických potřebách se příliš neuvažovalo. Společnost v této době trpěla velkou hmotnou nouzí a porodnost byla vysoká, a tak na svět přicházelo mnoho nechtěných dětí. Kláštery a církevní organizace zřizovaly nalezince a útulky již od raného Středověku. Avšak snaha těchto organizací se mýjela účinkem, protože nalezince a útulky byly často přeplněné a úmrtnost v nich dosahovala až 100%.³⁰ Jestliže byla v této době adopce prováděna v rámci „obyčejného“ lidu, jednalo se většinou o získání levné pracovní síly (žebrání). Například děti byly často mrzačeny za účelem zbuzení soucitu při žebrání almužen.³¹

Třetí fáze

Třetí fáze ve vývoji adopce přichází s nástupem osvícenectví, kdy se nalezince stávají obecnou potřebou a jsou projevem nástupu racionalismu ve filozofii, v ekonomice a v sociální politice té doby. Evropou se šíří myšlenky Rousseaua a Pestalozziho, které jsou ideovým základem veřejné péče o děti bez rodičů. Například za vlády Josefa II. byl v roce 1784 založen nalezinec ve Vídni a v roce 1789 v Praze. Vše je završeno Francouzskou revolucí, která přináší pokrokový „Code Civil“. Tento zákon schválený v roce 1792 byl vyhlášen až v letech 1800 -1804. Zákon však schvaloval pouze osvojení dospělých lidí. Pro děti přinesl tento zákon pouze dobrovolné poručnictví. Dobrovolné poručnictví dovolovalo osvojení na základě poslední vůle poručníka a nabylo účinnosti až po smrti osvojitele. Dále v této době existovalo osvojení za odměnu. Tento druh osvojení byl přípustný v případě, kdy osvojenec zachránil někomu život. Osvojení bylo, a v řadě zemí stále je, jedinou možností, jak legitimizovat nemanželské děti. Společnost se v mnoha státech staví k nemanželským dětem velmi negativně, a tak dochází k osvojování vlastních nemanželských dětí.³²

---

³⁰ VODÁK, Pavel. Problémy osvojení dětí. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1967.

³¹ MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999.

³² MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. VODÁK, Pavel. Problémy osvojení dětí. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1967.

Čtvrtá fáze

Po konci první světové války začíná fáze čtvrtá. Po skončení války přichází celosvětový problém v podobě tisíců válečných sirotků. Ve Francii se snažili vyřešit tento problém tím, že si stát osvojil všechny opuštěné děti, stejně jako Napoleon po bitvě u Slavkova. Tento akt problém sice zcela nevyřešil, důležité však bylo, že veřejnost začala vnímat problém opuštěných dětí a ve světle humanitních ideálů a nových psychologických poznatků se změnil i pohled na jejich potřeby. Dítě přestává být chápáno jako zmenšený dospělý člověk a společnost hledá specifické podmínky pro dobrý vývoj dítěte. A i když tyto podmínky nejsou v této době ještě zcela známé, je již nepochybné, že mezi tyto podmínky patří láska, individuální péče a především rodina. Na základě změny myšlení společnosti se v této době upravuje postavení osvojeného dítěte příslušnými zákony. (Francie 1923, Velká Británie 1926, Dánsko 1923, ČSR 1926).³³

Pátá fáze

Druhá světová válka znovu oživuje otázku válečných sirotků. Po skončení druhé světové války bylo daleko více válečných sirotků než kdykoli před tím. Například v Jugoslávii bylo 290 000 sirotků, 30 000 z nich nemělo žádné příbuzné. Situace byla v menší míře podobná ve všech válkou postižených zemích. Tato doba přinesla zajímavý fenomén, protože mnoho dětí bylo bez rodičů a mnoho dospělých bez dětí. Nejen tato situace, ale i nové psychologické poznatky, které pozvedly hodnotu rodinného zázemí pro zdravý duševní vývoj dítěte, měly vliv na vzestup adopce. Pokrok v psychologii a v lékařství měl velký vliv v zabránění vzniku nepříznivých sociálních a psychických činitelů, které by mohli zdárný vývoj dítěte ohrozit. Snížila se také úmrtnost a nemocnost dětí. Dalším činitelem byl vzestup hmotné úrovně obyvatelstva, který zvyšoval touhu po založení rodiny u bezdětných párů.³⁴

---

³³ VODÁK, Pavel. Problémy osvojení dětí. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1967.

³⁴ VODÁK, Pavel. Problémy osvojení dětí. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1967.

4.1 Historie Náhradní rodinné péče romských (cikánských) dětí v ČR

O adopci jako takové nelze z historického hlediska hovořit. Můžeme spíše hovořit o převýchově. Převýchova cikánských dětí začala v rámci tzv. „proticikánských“ represí tehdejší společnosti, které se datují od poloviny 15. století. Tyto represe zahrnovaly vyhánění cikánů, hrdelní tresty, které se postupně začaly vztahovat nejen na muže, ale i na ženy. Mladší děti byly odebírány na převýchovu. Převýchova spočívala v tom, že děti byly často nuceny těžce pracovat.

„Protiromské výnosy považovaly děti do 14 let za vhodné k převýchově a k asimilaci. Proto je jurisdikce odebírala matkám a umísťovala do venkovských rodin nebo městských špitálů, kde měly být vychovány v katolické víře a vedeny k pracovním návykům. Teprve když k tomu scházely podmínky, vracely se děti matkám nebo jiným romským ženám, jestliže byla matka popravena. Romové sami na svých dětech lpěli a získat je zpět se snažili nejenom jejich příbuzní, ale i ostatní příslušníci jejich skupin. V roce 1724 na Třeboňsku Romové dokonce podplatili poddané, jimž byly děti svěřeny. Byly však chyceny a odsouzeny k smrti a nucenými pracemi byly potrestány také poddaní.“³⁵

Až za vlády osvícenské panovnice Marie Terezie se situace Romů začíná mírně zlepšovat. Marie Terezie se snaží Romy asimilovat. Asimilace však probíhá v Uhrách a jen okrajově na území Moravy. V českých zemích v této době asimilace cikánů neproběhla vůbec. Tuto politiku v asimilaci cikánů se snažil zachovat i syn Marie Terezie Josef II. Za jeho vlády jsou ve větší míře asimilovány cikánské skupiny na Moravě.³⁶ Po rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku samostatného Československa se stále setkáváme s proticikánskými tendencemi. Stát se nesnaží cikány začleňovat, ale spíše se snaží většinovou společnost před cikánským etnikem chránit. Tyto snahy potvrzuje zákon 117 z roku 1927 O potulných cikánech. Již z názvu tohoto zákona je zřejmé, že je namířen zejména proti kočovným cikánům. Kočovní život s sebou přinášel problémy, a to zejména kriminalitu. Na základě tohoto zákona měly být neusazeným cikánům odebírány děti, které měly být předány do péče náhradních rodin nebo do ústavní péče.

---

35 NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999, s. 32.

36 HORVÁTHOVÁ, Jana. Kapitoly z dějin Romů. S.l.: Společenství Romů na Moravě [u.a.], 2002

Toto nařízení mělo být prováděno z důvodu nemožnosti poskytnout romským dětem patřičnou péči romskými rodinami. Ale v praxi byla jeho realizace obtížná, jednak pro nechuť českých rodin přijímat romské děti do výchovy a také proto, že se romské skupiny nezdržovaly na jednom místě a nebylo snadné je dohledat.³⁷

Za účelem evidence romského obyvatelstva byl od 1. června 1928 do 15. srpna nařízen ministerstvem vnitra na celém území Československa soupis potulných a kočovných cikánů. Akce byla provedena politickými a státně policejními úřady s pomocí četnictva a za přispění obcí. Celkem bylo sepsáno přibližně 36 000 osob. Těmto osobám byla vyhotovena daktyloskopická karta a cikánská legitimace. V rámci evidenčních potřeb byla tato akce oprávněná, avšak uskutečněním této akce policejními metodami se dále prohlubovalo vyloučení a izolace romské populace. Podle zákona se totožnost Romů mohla zjišťovat nejen na základě jejich sdělení, ale také metodami jako jsou daktyloskopie a antropometrické měření. Po dobu zjišťování totožnosti mohlo být Romům nařízeno, aby se nevzdalovali z určeného místa a dále pak byly povinni se denně hlásit na bezpečnostních úřadech. K dodržení těchto příkazů byla Romům zabavena část majetku a odebrána cikánská legitimace.³⁸

Z dnešního pohledu je asi nejvíce kontroverzní tzv. cikánská legitimace.

Cikánská legitimace se stala důležitou pomůckou ve zjišťování totožnosti. V tomto průkazu byl vytištěn nejdůležitější obsah zákona a k němu vydaného prováděcího nařízení. V jednotlivých rubrikách byly zapsány informace o narození, rodinném stavu, zaměstnání, jazykových znalostech a údaje o zvláštním znamení. Dále v legitimaci byl osobní popis a otisky prstů, také zde byly zaznamenány poznámky o policejním dohledu. Na závěr zde byly informace o dětech mladších 14 let. Každý držitel cikánské legitimace byl povinen ji nosit neustále u sebe a předložit jí na požádání státním úřadům, lesní, polní a rybářské strážci.

---

³⁷ HORVÁTHOVÁ, Jana. Kapitoly z dějin Romů. S.l.: Společenství Romů na Moravě [u.a.], 2002

³⁸ NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999.

Legitimace byly postupně vydávány nejen potulným a kočovným, ale i ostatním Romům, což byl konkrétní důkaz diskriminace romského etnika jako celku.³⁹

Dějiny evropských Romů nejvíce poznamenala Druhá světová válka. Na základě zákonů nacistického Německa, byli někteří lidé považováni za méněcenné, a z tohoto důvodu neměli nárok na život v lidské společnosti. Mezi tyto skupiny patřili Černoši, Židé a Romové. V Protektorátu Čechy a Morava stejně jako na celém území nacistického Německa byly zřizovány pracovní tábory (cikánské tábory) ve kterých byly soustřeďovány celé romské rodiny. Tyto rodiny byly posléze deportovány do koncentračního tábora Osvětim II a do koncentračního tábora Březinka. Většina českých Romů v těchto táborech zahynula. Slovenští Romové nebyli transportováni do koncentračních táborů, ale byli vystaveni nedůstojnému zacházení a museli se podřizovat řadě omezení. Například nesměli cestovat veřejnými dopravními prostředky či vstupovat do veřejných prostor. Města mohli navštěvovat jen ve vyhrazeném čase a vstupovat mohli jen do určených částí měst. Na území, které během války patřilo k Maďarsku, byli Romové deportováni do koncentračního tábora Dachau.⁴⁰

Zbylí Romové z ostatních území válku přežili i přesto, že byli často popravováni německou armádou. Slovenští Romové tak nahradili české Romy, kterých se po válce vrátilo zpět z koncentračních táborů jen několik stovek. V roce 1947 bylo na území Čech a Moravy napočítáno 16752 Romů. To bylo důsledkem první vlny přesídlování slovenských Romů. V poválečném období se rozvíjejí snahy podporované státními orgány nenahlížet na Romy jako na příslušníky zvláštní národnosti. Panuje zde také názor, že svou zaostalost překonají jedině tak, že se přizpůsobí většinové společnosti. Státní orgány začaly víceméně násilně přesídlovat zaostalé Romy do panelových domů, protože podle státu bylo pro Romy lepší bydlet v domě než kočovat nebo žít v polorozbořených chatrčích. Romské osady byly často zapáleny přímo před zraky jejich obyvatel a celé rodiny byly převezeny do českých okresů, kde byly nuceny se natrvalo usadit. V roce 1958 vydává tehdejší vláda zákon, podle kterého byli Romové v únoru roku 1959 usazeni.

---

³⁹ NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999.

⁴⁰ MANN, Arne B. Romský dějepis, Praha: Nakladatelství Fortuna, 2001.

Kočovným Romům byli odebráni koně a kola od vozů a maringotek. Zaostalí Romové bez základních návyků se museli nastěhovat do bytů a to přinášelo mnoho problémů.⁴¹

V městech a obcích městského typu žila většina přesídlených Romů, v roce 1970 to bylo 68,6% Romů a v roce 1980 se zvýšil počet na 80,8 % romského obyvatelstva. Na venkově žila zbývající část romské populace, v roce 1970 to bylo 31,4 % a v roce 1980 se počet zmenšil na 19,2 % Romů. Nejvíce Romů obývalo okresy Ostrava, Most a Teplice a na celkový počet obyvatelstva to byly okresy Most a Sokolov. Z měst měla největší počet romského obyvatelstva Praha, Brno, Ústí nad Labem a Ostrava.⁴²

Může se jevit, že dnešní společnost je plná předsudků vůči Romům a umístit romské dítě do NRP je velmi složité. A to díky zakořeněným předsudkům vůči romskému etniku. Tento problém však není něco nového, co by se objevilo až po roce 1989. V socialistickém Československu se tímto problémem zabývali také. Je zjevné, že poválečná politika nuceného usazení Romů a také jejich stěhování z osad do měst nebylo dobré řešení. Na počátku 80. let si tehdejší Ministerstvo Práce a sociálních věcí kladlo otázku, proč je v kojeneckých a dětských domovech umístěno velké procento romských dětí. V této době bylo v kojeneckých ústavech a v dětských domovech pro děti do tří let 15 až 20 procent romských dětí, přičemž celkový počet romských dětí byl v tehdejší ČSR 1,8 procent z celkového počtu dětí do 15 let.⁴³

Autoři se snažili přijít na to, co způsobilo změnu ve vztahu romských matek ke svým dětem. Když v minulosti bylo skoro nemožné odebrat romské matce dítě třeba k ošetření do nemocnice. Právě přesídlování Romů z jejich známého sociálního prostředí, které jim pomáhalo v socializaci dle norem romské vesnice, mělo za následek změnu hodnot, které se promítaly do vztahu romské matky ke svým dětem. Jejich šetření pak zjistilo, že hlavním důvodem této změny zůstává nezáměr romských matek, autoři jej zjistili u 59% dětí žijících v NRP.⁴⁴ *„Rozpadem velkorodin a rodových skupin byla narušena funkce společenské kontroly, kterou zajišťoval tradiční příbuzenský systém. Přehodnocování starých a vytváření nových hodnot ustrnulo jakémsi přechodovém stádiu, během něhož Romové opouštěli své*

---

⁴¹ MANN, Arne B. Romský dějepis, Praha: Nakladatelství Fortuna, 2001.

⁴² Nečas Romové včera a dnes 88

⁴³ SVOBODOVÁ, Marie, KOVARÍK, Jiří, NIEDERLE, Petr, Cikánské děti v náhradní rodinné péči. Praha: Organizační odbor ministerstva práce a sociálních věcí ČSR, 1981.

⁴⁴ KOVARÍK, Jiří. Romské děti žijící mimo vlastní rodinu: Romské děti v náhradní rodinné péči - výzkum[online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/rom_deti_zijici_mimo_rodinu.pdf

*kladné vzorce chování a jednání a ty nahrazovali jen některými prvky životního standardu majoritní společnosti, ústíci někdy do sociální a sociálně patologické činnosti například tradiční péči o děti nahradilo jejich předávání do dětských domovů.*⁴⁵

Děti často pocházely z prostředí, kdy jejich biologická matka byla velmi mladá a často i nezletilá. Většina z romských matek měla společnou charakteristiku v podobě nízké sociální a mentální úrovně s nimiž souvisela míra jejich dosaženého vzdělání. Tři čtvrtiny romských matek nedokončily ani základní školu, což se promítalo do jejich pracovního uplatnění. Nejčastěji pracovaly jako pomocné síly v různých odvětvích. Nízká sociální úroveň je úzce spojena s nízkým vzděláním matek, avšak tyto matky sami často pocházely ze špatného sociálního prostředí s různými patologickými jevy jako jsou alkoholismus a prostituce.⁴⁶ Tyto aspekty pak vedly k fenoménu sociální dědičnosti.

Sociální dědičnost

Sociální dědičnost je neschopnost vychovat vlastní potomky a přenáší se na další generace odložených dětí. Sociální dědičnost je dalším aspektem, který změnil vztah romských matek ke svým dětem. Následkem politiky asimilace, která zahrnovala institucionální opatření v péči o romské děti, byly děti odebírány a umístovány v kojeneckých ústavech a dětských domovech na základě špatné hygienické nebo finanční situace rodiny bez ohledu na to, jestli rodina plnila psychosociální roli. Důsledky těchto opatření jsou viditelné dodnes, a to v podobě velkého procenta romských dětí umístěných v dětských domovech. Tyto děti jsou třetí generací, jsou potomky rodičů, kteří byli umístěni do ústavní péče a přišli tak o přirozený model rodiny. Jejich matky jsou často bývalé chovanky dětských domovů.⁴⁷

5 Osvojení Romského dítěte v ČR

V průběhu historie se pohled většinové společnosti na romské etnikum příliš nezměnil a můžeme se setkávat se stereotypy a předsudky, které jsou z pohledu většinové společnosti

---

⁴⁵ NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999, s. 88.

⁴⁶ KOVÁŘÍK, Jiří. Romské děti žijící mimo vlastní rodinu: Romské děti v náhradní rodinné péči - výzkum[online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/rom_deti_zijici_mimo_rodinu.pdf

⁴⁷ VANČÁKOVÁ, Martina. Romské děti žijící mimo vlastní rodinu: Historie Romů[online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/rom_deti_zijici_mimo_rodinu.pdf

neměnné. *Stereotypy a předsudky mají společnou psychologickou podstatu: Jsou to představy, názory a postoje, které určití jednotlivci či skupiny zaujímají k jiným skupinám nebo sobě samým (autostereotypy).*⁴⁸ V dějinách České republiky bylo provedeno několik průzkumů týkajících se vztahu české většinové společnosti k menšinám. Ve většině průzkumů se česká společnost stavěla nejvíce negativně k Romům. To dokazuje i poslední průzkum z března 2016, který se týkal oblíbenosti jednotlivých národů žijících v České republice. Průzkumu se zúčastnilo 1076 respondentů starších patnácti let, kteří měli oznámkovat 17 národností, známkou od jedničky po pětku, nejhůře dopadli Romové s průměrnou známkou 4,26 a nejlépe dopadli Češi s průměrnou známkou 1,69.⁴⁹ Z tohoto výzkumu je zřejmé, že Češi se považují za pokrevně homogenní skupinu a ostatní národnosti, zejména Romskou národnost, chápou jako pokrevně nehomogenní skupinu. *V důsledku chápání národa jako homogenní pokrevní skupiny jsou pokrevně nehomogenní skupiny nutně stigmatizovány, vnímány jako nedostačující, což se projevuje v otázce rovných příležitostí, v přístupu ke společenským a ekonomickým zdrojům.*⁵⁰ Nejčastější předsudky o Romech jsou: kradou, lžou, nechťejí pracovat, jsou nevzdělatelní z důvodu nižšího IQ než mají členové majoritní společnosti atd. Tyto předsudky jsou častým důvodem těžkostí s umístěním romského dítěte do NRP. Výsledky šetření oddělení náhradní rodinné péče při MCSSP (poradna pro rodinu manželství a mezilidské vztahy) ukazují, že mezi žadateli o NRP je 75% rasově vyhraněných žadatelů, kteří odmítají dítě jiné rasy i kdyby tato odlišnost nebyla na dítěti viditelná.⁵¹

5.1 Sociální status romských dětí

Romské děti mají po narození stejně jako děti z majoritní společnosti vrozený sociální status (pohlaví dítěte). Antropologicky odlišné dítě však získává navíc askriptivní (připsaný) sociální status⁵², který označuje jeho etnicitu „romské“ dítě. Připsaný sociální status v tomto případě úzce souvisí s etnicitou. Dalším askriptivním sociálním statutem romského dítěte žijícího v kojeneckém ústavě nebo v dětském domově je těžko umístitelné dítě. Ve spisové

---

⁴⁸ PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 67.

⁴⁹ Čechům jsou nejméně sympatičtí Romové a Arabové. Nejradsí mají sami sebe [online]. Romea.cz, 2016. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/cechum-jsou-nejmene-sympaticti-romove-a-arabove-nejrads-i-maji-sami-sebe>.

⁵⁰ BURDA, František, O násilí v kultuře: giardovské reflexe. Ostrava: Moravapress, 2013, s. 86.

⁵¹ KLIMEŠ, Jeroným, Budování identity dítěte. Praha: Občanské sdružení rozum a cit, 2008.

⁵² MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Vyd. 2. Přeložil Hana ČERVINKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství)

dokumentaci dítěte, která je uložena na odboru sociálních věcí, jsou uvedeny detailní informace o dítěti, mezi kterými nechybí pravděpodobný původ dítěte a jeho biologických rodičů.⁵³ *“Tyto informace jsou nejčastěji typu: matka je poloromského původu, je sama osvojená, ale neví o tom, chlapec je hodně nedonošený, ale zdravý, světlý bez výrazných rysů odlišného etnika (ale má skvrny)“.*⁵⁴

Informace o etnicitě dítěte se také objevovaly v periodiku Průvodce náhradní rodinné péče vydávané Sdružením pěstounských rodin. V rubrice nazvané Hledáme vás táto mámo byly publikovány krátké inzeráty dětí, pro které se zatím nepodařilo najít náhradní rodinu v rámci jednotlivých krajů. Spisová dokumentace těchto dětí byla předána Ministerstvu práce a sociálních věcí a prostřednictvím zmíněného ministerstva byly tyto inzeráty publikovány. V jednom vydání z roku 2008 se potenciální uchazeč o osvojení dítěte může dočíst tyto informace: *Dvouletý Milánek je hezký romský chlapeček, o kterého má matka jen minimální zájem. Roční Rozálie je zdravá Romská holčička, ale se závažnou rodinou anamnézou.*⁵⁵ Zde můžeme vidět snahu podat budoucím potenciálním rodičům informace týkající se zejména etnicity dítěte. Označení Rom však zde není uvedeno v kulturním kontextu, ale je vázáno k fyzickým rysům dítěte.⁵⁶ Jak jsem výše uvedl, narozené dítě má vrozený status dívka nebo chlapec a tento status je pak dále rozvíjen v rámci socializace. Dítě, které se narodí a je označeno jako Rom, získává tento status po označení majoritní společností. Romské dítě je tedy stigmatizováno tímto označením již od narození, jak tedy bude probíhat jeho socializace do většinové společnosti, když vezmeme v úvahu vztah majority k Romům?

Romské děti, které budou vyrůstat u neromských rodičů se ocitnou mezi dvěma světy. Neromská společnost v podobě nové rodiny a školy se pro tyto děti stane výchozím bodem, jemuž se budou snažit co nejvíce připodobnit. V jejich nové rodině se dodržují české nebo moravské zvyky. Během školní docházky se učí o historii českých zemích. Učí se chovat k lidem podle norem majoritní společnosti.

---

⁵³ŠANDEROVÁ, Petra, Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém. Praha: SLON, 2011.

⁵⁴ŠANDEROVÁ, Petra, Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém. Praha: SLON, 2011, s. 59.

⁵⁵ŠANDEROVÁ, Petra, Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém. Praha: SLON, 2011, s. 59.

⁵⁶ŠANDEROVÁ, Petra, Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém. Praha: SLON, 2011.

Prozpěvují si české písničky, v těchto ohledech se od svých vrstevníků nijak neliší. Ale přesto všechno tyto děti během své socializace zažijí bolestnou zkušenost s odmítáním většinové společnosti.⁵⁷ Největší problém pak vzniká s jejich identitou, kterou se budu podrobněji zabývat v kapitole identita Romských dětí v NRP.

5.2 Etnicita romského dítěte v NRP

„Etnicita spočívá v první řadě v aplikaci systematického rozlišování mezi insidery a outsidersy; mezi My a Oni. Etnicita nemůže existovat tam, kde se toto pravidlo nevyskytuje, předpokládá totiž institucionalizovaný vztah mezi jasně vymezenými kategoriemi, jejichž členové se navzájem považují za kulturně odlišné. Etnicita je vytvářena prostřednictvím sociálního kontaktu.“⁵⁸

„Etnicita je aspektem vztahu, nikoliv kulturním vlastnictvím určité skupiny. Pokud je prostředí čistě monoetnické s etnicitou se tam fakticky neseťkáme, protože není nikdo, komu bychom mohli kulturní odlišnost sdělovat.“⁵⁹

Slovo etnicita pochází z řeckého slova ethnos. Termín etnicita byl poprvé uveden v Oxfordském naučném slovníku v roce 1953. V 70. a 80. letech minulého století byl veden spor o to, zda je etnicita vrozená a neměnná po celou dobu existence jedince, nebo jestli se jedná o koncept, který se během života mění v průběhu socializace a učení, a v případě potřeby může být změněn tak, že se jedinec obrátí k jiné identitě. Zde můžeme vyzorovat, že etnicita je úzce spojena s identitou a vzniká tak pojem etnická identita.

5.3 Primordialismus a Instrumentalismus

Primordialismus je názorovou platformou zastánců toho, že etnicita je výlučně vrozená. Zatímco zastánci instrumentalismu neboli konstruktivismu zastávají názor, že etnická identita je výsledkem sociální konstrukce. Pokud si to situace vyžaduje, člověk má schopnost vědomě ovlivnit svůj vztah k etniku a případně změnit etnickou příslušnost.⁶⁰

---

⁵⁷ VANČÁKOVÁ, Martina. Romské dítě v náhradní rodině, Praha: Rozum a cit, 2008.

⁵⁸ ŠMÍD, Tomáš a Vladimír VAŽURA, ed. Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007, s. 10.

⁵⁹ ERIKSEN, Thomas Hylland. Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, s. 62

⁶⁰ ŠMÍD, Tomáš a Vladimír VAŽURA, ed. Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007

Na základě teorie instrumentalismu je tedy možné, že se romské dítě vychovávané v NRP v průběhu socializace přihlásí k identitě většinové společnosti. Avšak bude většinová společnost akceptovat tuto volbu jedince se znaky romské etnicity?

Tímto tématem se zabývá kolektiv autorů ve své publikaci, která nese název *Etnická rozmanitost ve škole: Stejnost v Různosti*. Autoři zde popisují skutečnosti podložené případovým šetřením na základních školách, kde jsou ve třídách děti z různých etnik.

„Učitelé v případě dětí migrantů nevidí rozdíly ve vzdělávání etnicky homogenní a heterogenní třídy a etnicita podle nich nehraje žádnou roli. Vyučující zastávají v případě dětí cizinců ideologii stejnosti navzdory různosti, to znamená, že rozdíly vnímají jako individuální záležitost. Tento diskurs se však radikálně mění v momentě, kdy se mluví o romských dětech. Tak jako je etnicita v případě dětí migrantů zneviditelňována, v případě Romů je zvýznamňována a vnímána jako zásadní překážka pro zlepšení jejich sociálního statusu. Ve výpovědích učitelů převládá diskurs o problematické romské etnicitě, která je překážkou k integraci do školních lavic, stejně jako do širší společnosti. Ve výpovědích se objevují skupinové stereotypizace, uvozené zájmenem oni“⁶¹

Uvádím zde některé z výpovědí:

Učitelka: Oni nejsou zlobivější, oni dříve vyspívají. Oni jsou opravdu dříve vyspělí, takže oni tímhle ukazují to svoje já, tu svoji rádoby hrdost a prostě se chtějí ukázat.

Tazatel: A platí to i pro děvčátka, nebo je to jenom u chlapců?

Učitelka: Ne platí to i pro děvčátka. Kolikrát to bývá u těch holek horší než u těch kluků.

Tazatel: Takže máte pocit, že oni se začnou vnímat jako dospělí dřív?

Učitelka: Ano tím, že oni v té rodině mají kladeny větší nároky na to, aby se postarali o toho bráchu. „Dojdi, nakoupit, zaříd' tam to, dojdi si tam.“ Kdežto u těch bílých je to takové: „No tak pojedeme tam, uděláme to.“ S tou maminkou, takže je to takové prodloužení toho dětství, kdežto u nich to je: „Aha, teď už jsem chlap“ nebo teď už jsem ta ženská.“

U nich se to daleko dřív budí, tyhle hormony. To je prostě splašený hormon, taky už se zajímají o druhé pohlaví.

---

⁶¹ JARKOVSKÁ, Lucie. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015, s. 44.

Tazatel: To my jsme se zajímali už taky ve třinácti.

Učitelka: Jako jasně, takovým tím platonickým způsobem, ale u nich je to takové...“⁶²

Z toho co jsem uvedl výše je zřejmé, jak bude romské dítě ovlivněno stereotypy většinové společnosti i přesto, že je vychovávané podle kulturních vzorců majoritní společnosti. Toto dítě bude nejspíš pod tlakem z toho, jak se vymanit ze stereotypních představ o něm samém. Jaké bude mít dítě postoje k vlastní odlišnosti?

Martina Vančáková popisuje, jak se dítě s odlišným etnickým původem vyrovnává se svou jinakostí a to tak, že některé děti odmítají svůj etnický původ a svoji etnickou odlišnost, snaží se o to, aby splynuly nejen se svými vrstevníky, ale i se svojí náhradní rodinou. Jiné děti o své odlišnosti vědí, ale tuto svoji odlišnost popírají. A jsou citlivé, když se o této odlišnosti někdo zmíní. Další skupinou jsou děti, které se ve své fantazii stávají někým jiným a svůj etnický původ nahrazují původem jiným, více exotičtějším. Někdy se snaží tuto skutečnost vysvětlovat smyšlenou příčinou. Jsou zde dále děti, které svoji odlišnost neřeší a odmítají o své odlišnosti hlouběji přemýšlet a někdy se upínají na jinou charakteristiku své osobnosti. V hovorech často odbíhají od tohoto tématu.⁶³

6 Identita romského dítěte v NRP

Tato kapitola je stěžejní kapitolou mé práce a to zejména proto, že zdravá identita je základem úspěšného života. Porucha identity může vést ke společensky nežádoucím problémům, které v této kapitole zmíním. Romské děti, které nemají vybudovanou identitu, se často potýkají s problémovým chováním a přizpůsobením se společenským normám. Porucha identity je často mylně spojována s fenoménem volání krve.

„Co s nechtěnými dětmi, narušenými k neschopnosti žít normálním relativně slušným životem? V miminkách, od počátku nemilovaných, do ústavu odložených, se za první rok života vyvine citová vazba jen na flašku s mlékem. Na nic lidského. Už dávno se ví, že pro

---

⁶²JARKOVSKÁ, Lucie. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015, s. 46.

⁶³VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011.

citový vývoj člověka je nejdůležitější první rok života. Ale já myslím – já vím! – že pro miminko je stejně důležité jestli se na něj jeho máma těší, ještě když je v bříšku. Jestli ho miluje od chvíle, kdy se o něm dozví. A když se narodí, nemá se od své mámy ani na okamžik odloučit. Potřebuje na ní ulpívat pohledem, potřebuje slyšet její hlas. Vidět její pohyby, potřebuje neměnné rituály, aby se cítilo v bezpečí. Nechtěná miminka jsou poprvé zrazená lhostejností matky už v jejím těle a v ústavech jsou pak znovu a znovu zrazována neustálými změnami, kolotočem lidí, až se naučí neulpívat. Tyhle děti neměli ke komu přilnout. Přilnuly tedy jen ke své potřebě fyzického uspokojení. A já si dobře pamatuju, jak byli kluci ubozí, když jsme je dostali, jak nereagovali na lidský hlas – jako by byli hluší. Jak se za hlasem ani neotočili. Jak nesledovali člověka, ale jenom láhev se sunarem. Jak šilel, když viděli láhev a nemohli pít, protože mléko muselo trochu vychladnout. Jak se drásali do krve, jak si chtěli utrhnout uši, když jsem je na minutu opustila, jak jsem s nimi musela chodit i čurat, aby ihned nepropadli sebezničující panice... Jak je nelitovat? Jak je nemilovat? Jak netoužit dát jim lásku? „⁶⁴

V dnešní době se řada odborníků shoduje na tom, že je potřeba u romských dětí budovat romskou identitu i přesto, že jsou vychovávány v NRP českou rodinou.

To je ve velkém kontrastu s dobou před rokem 1989. V této době převládaly snahy o asimilaci Romů, jak ve své publikaci z roku 1981 prezentuje kolektiv autorů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR: „*Je zřejmé, že zůstanou zachovány antropologické znaky euroasijského plemena, k němuž Cikáni náležejí. Současně by měli být zachovány charakteristické znaky kultury jejich etnika, zvláště tradice folklór a další obsahy, avšak kultivované do projevu odpovídajícího naší době.*“⁶⁵

V současnosti se můžeme setkat s pojmem pozitivně budovaná identita, tento pojem úzce souvisí s rozvojem důvěry a sebedůvěry. Dítě, které má vybudováno zdravé sebevědomí, se bude považovat za stejně dobrého člověka, jako jsou všichni ostatní.

Děti, které vyrůstají ve vlastní dobře fungující rodině, získávají pozitivní identitu spontánně během běžné výchovy. U přijatých dětí, které se navíc odlišují svým vzhledem, je třeba

---

⁶⁴ BOUČKOVÁ, Tereza. Rok kohouta. V Praze: Odeon, 2008. Česká řada (Odeon), s. 85-86.

⁶⁵ SVOBODOVÁ, Marie, KOVAŘÍK, Jiří, NIEDERLE, Petr. Cikánské děti v náhradní rodinné péči. Praha: Organizační odbor ministerstva práce a sociálních věcí ČR, 1981, s. 7.

budovat pozitivní identitu cíleně, což zahrnuje pozitivní přijetí vlastní odlišnosti.⁶⁶ Jeroným Klimeš k tomu uvádí: „jde spíše o nutnost než povinnost seznámit dítě se světem jeho původní kultury. Jen tak máme šanci předejít problémům s identitou, které by se pravděpodobně vynořily nejpozději v období dospívání“.⁶⁷

„Matky vytvářejí ve svých dětech pocit důvěry takovým způsobem opatrování, jenž ve své kvalitě spojuje citlivou péči o individuální potřeby dítěte s pevným pocitem osobní důvěryhodnosti uvnitř spolehlivého rámce životního stylu jejich kultury. To v dítěti vytváří správný základ pocitu identity, který se později spojí s pocitem „správného“ člověka, jenž je sám sebou a vyrůstá v takovou osobnost, jakou se – jak druzí lidé věří – stane“.⁶⁸

Romské dítě, které je vychováváno v náhradní rodinné péči, se nejdříve musí vyrovnat se ztrátou biologických rodičů, a to zejména se ztrátou biologické matky. Čím později po narození se podaří umístit dítě do náhradní rodiny, tím se zvyšuje riziko špatného vývoje dítěte v rámci vývojové psychologie. To platí i pro děti, které jsou vychovávané podle kulturních vzorců většinové společnosti v dětských domovech. U těchto dětí dochází často k rozpolcenosti, nejsou to Češi ani Romové.

Dochází tak k situacím, které popisuje ve své publikaci Jaroslav Balvín: „Na semináři v Rumburku si stěžovala ředitelka dětského domova na případ chlapce, který v 15 letech vyšel z brány dětského domova a vrátil se s pláčem, když mu na ulici začali hrubě nadávat „do cikánů“. Chlapce to urazilo a svěřoval se ředitelce slovy: „Vždyť já nejsem žádný Cikán“.⁶⁹

K případům, kdy jsou děti v náhradní péči napadány kvůli své odlišnosti, nedochází pouze ze strany etnických Čechů (zejména díky antropologické odlišnosti těchto dětí, která je spojována se stereotypními představami většinové společnosti). Jestliže jsou tyto děti v interakci s romským etnikem, dochází k napadání těchto dětí i ze strany Romů. Ti napadají děti z toho důvodu, že se chovají podle kulturních vzorců většinové společnosti. Tyto děti pak mohou získat pocit, že nepatří ani do jedné ze skupin, nejsou Češi ani Romové. Většinovou společností jsou odmítáni a nezřídka nevhodnými, či úmyslně ubližujícími poznámkami

---

⁶⁶ VANČÁKOVÁ, Martina. Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011.

⁶⁷ KLIMEŠ, Jeroným, Budování identity dítěte. Praha: Občanské sdružení rozum a cit, 2008, s. 11.

⁶⁸ ERIKSON, Erik H. Dětství a společnost. Praha: Argo, 2002, s. 227.

⁶⁹ BALVÍN, Jaroslav. Romové a dětské domovy: Sborník z 8. setkání Hnutí R v Děčíně a ve Františkově nad Ploučnicí ve dnech 11.-13. dubna 1997. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997. ... setkání Hnutí R, s. 9.

odkazování do světa svého biologického původu. S romskou společností však nemají téměř žádné zkušenosti, a ta je bez znalostí jejich norem mezi sebe nepřijímá. Ocitají se mezi dvěma světy, do kterých náleží, ale ani v jednom nejsou doma. Neví, kým jsou a kam patří. Nemají pevně vybudovanou identitu.⁷⁰

I přesto, že dítě vyrůstá v nerasistickém prostředí, je nutné, aby si vytvořilo identitu Roma, a s tím by mu měli pomoci jeho adoptivní rodiče či pěstouni. Protože v naší společnosti převládá názor o tom, že „romské geny“ jsou špatné, a dítě Rom se s tímto postojem nejednou ve svém životě setká, nestačí, aby v jeho výchově rodiče „nedělali nic špatné“, ale aby se aktivně podíleli na formování jeho zdravé identity.⁷¹

6.1 Pravidlo Pěti P

Martina Vančáková ve své příručce Romské dítě v neromské rodině uvádí pravidlo pěti P při budování pozitivní identity přijatého dítěte:

Přijmout odlišnost

Abychom dokázali dítěti přirozeně zprostředkovat vytvoření jeho vlastní identity, musíme nejdřív vnitřně přijmout fakt, že jeho identita je odlišná od identity našich biologických dětí. Není ani horší, ani lepší; je stejně hodnotná, ale odlišná.

Postupně

Budeme-li se o rozvoj identity dítěte aktivně starat hned od počátku, můžeme zmírnit bouřlivé období v pubertě, kdy si bude ostře uvědomovat, že je jiné.

Přirozeně

Prvky, které pomohou dítěti rozvíjet jeho identitu, je vhodné začlenit do běžného života pro všechny členy rodiny. Kdyby mělo dítě silný pocit, že je odlišné, může část svého já začít odmítat ve snaze splynout s ostatními.

---

⁷⁰ VANČÁKOVÁ, Martina. Romské dítě v náhradní rodině, Praha: Rozum a cit, 2008.

⁷¹ KLIMEŠ, Jeroným, Budování identity dítěte. Praha: Občanské sdružení rozum a cit, 2008.

Pozitivně

Dědictví původu dítěte bychom měli považovat za obohacení našeho života, naší rodiny. Přijaté dítě bude obohaceno o poznání naší kultury, my budeme obohaceni při poznávání té jeho.

Plánovitě

Pro rozvoj identity přijatého dítěte jiné kultury musíme udělat něco navíc, co ve výchově dětí stejného etnika „se udělá“ jaksí samo, jako i nám v dětství stačilo naši identitu jen spontánně přejímat od rodičů a pedagogů.

Chceme-li přijatému dítěti dát prostor pro rozvoj jeho vlastní identity, může být účelné mít vlastní představu, kdy a jaké kroky podniknout.⁷²

6.2 Druhy identity

Identitu rozdělujeme na identitu kolektivní, dvojitou a smíšenou. Pro děti, které jsou vychovávány v NRP je nejdůležitější se vyhnout dvojité identitě a vybudovat u dítěte identitu smíšenou.⁷³ Snaha o vytvoření u romského dítěte v NRP smíšenou identitu, je však v kontrastu s tím co popisuje Jeroným Klimeš o vytvoření identity Roma, o které jsem se zmínil výše.

6.2.1 Dvojitá identita

S dvojitou identitou se můžeme nejčastěji setkávat u romských dětí, které jsou vychovávány v NRP. Když dítě zažívá dobré časy a daří se mu, tak je bílé. V období, kdy dítě zažívá neúspěch, je Romem. Toto se děje vždy, když si je dítě jisté, že je Rom. Ale protože být Romem je nepřijatelná identita, dítě samo sebe přesvědčuje, že je bílé. Ačkoli tyto psychické mechanismy fungují dobře, občas může přijít krize, tyto obrany se zhroutnou a dítě zaplaví vztek a nenávisť vůči své potlačované identitě. Jsou zde dvě příčiny tohoto nezdravého jevu. Zaprvé, dítě si nedokáže najít úctyhodnou variantu romské identity. To je problém z větší části rodičů a jejich pasivního nerasismu, kvůli kterému zůstávají děti při hledání osamoceny. Rodiče by měli být připraveni poradit dítěti, co má dělat v případě, že se mu ve škole budou smát, že je cikán. Druhou příčinou je fakt, že dítě lže samo sobě, že je bílé a snaží se

---

⁷²VANČÁKOVÁ, Martina. Romské dítě v náhradní rodině, Praha: Rozum a cit, 2008, s. 11.

⁷³KLIMEŠ, Jeroným, Budování identity dítěte. Praha: Občanské sdružení rozum a cit, 2008.

přesvědčit také své okolí. Tato snaha však může vyvolat vnitřní pochyby, a může tak docházet k poruchám identity, ke kterým dochází především v období adolescence.⁷⁴

6.2.2 Smíšená identita

Pěstouni, kteří mají ve své péči romské dítě, by se neměli snažit vytvořit Roma či „ne Roma“. Jejich cílem by mělo být vytvořit u Roma smíšenou identitu. Což znamená, že on sám sebe bude považovat za Roma, ale bude mít všechny zvyky a návyky majoritní společnosti a bude se tak schopen v ní bez problémů pohybovat. Je zbytečné se nažít o verbální sebehodnocení, zda jsem Rom či nikoli. Důležitější jsou zvyky, návyky a umění komunikace, které mu pomůžou k tomu, jak se orientovat v majoritní společnosti a k úspěšné cestě životem.⁷⁵

Martina Vančáková, která má v pěstounské péči dva romské chlapce v rozhovoru pro internetový portál Romea. cz uvádí: „*Jeden ze sourozenců má tmavší pleť, je na něm hned poznat, že je Rom, a v počínající pubertě to snáší těžce. Hodně bojuje se svou identitou. Začíná si uvědomovat, že to není jen krásné a zajímavé, o čem si povídali s maminkou, když byl mladší, a s čím pracují, že to není jen hezká hudba, bohatá historie a zajímavé pohádky, ale že to znamená, že ho občas odněkud vyhodí, že tady černý s námi nebudou hrát ten ping pong, že se na něj něco svede, když se někde něco ztratí, aniž by se to vyšetřovalo, že mu spolužáci nadávají a že Romové mají postavení ve společnosti takové, jaké mají. Tmavší potomek v tuto chvíli být Romem nechce, vzteká se a dělá mu problém se s tím smířit. Zatím co druhé dítě je světlé, takže si může svobodně rozhodnout, jestli svou identitu odhalí, nebo neodhalí. Může si svobodně zvolit, jestli to ostatním řekne, nebo neřekne a má tudíž šanci ji předávat v tom dobrém. Na školní akademii světlejší dítě zpívalo sólo písničku před publikem, vyprávělo o Romech ve škole, o historii, o řemeslech, identitu má postavenou hodně pozitivně, protože se neseťkává s nepřátelstvím na základě vizáže.*“⁷⁶

6.3 Budování identity dítěte v zahraničí

V zahraničí a to zejména ve Spojených státech amerických převládá snaha o začlenění dětí do obou kultur, tzn. začlenění jak do kultury většinové společnosti, tak začlenění do své „rodné“

⁷⁴ KLIMEŠ, Jeroným, Budování identity dítěte. Praha: Občanské sdružení rozum a cit, 2008.

⁷⁵ KLIMEŠ, Jeroným, Budování identity dítěte. Praha: Občanské sdružení rozum a cit, 2008.

⁷⁶ UHLOVÁ, Saša. O pěstounské péči a adopcích romských dětí: Měli jsme volné místo u stolu [online]. 3.4.2014 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/romano-vodi/o-pestounske-peci-a-adopcich-romskych-deti-meli-jsme-volne-misto-u-stolu>

kultury. Rodiče těchto dětí by tak měli činit pomocí vhodných hraček např. panenek, knih, hudby atd. Tímto způsobem by měli dětem zprostředkovávat rodnou kulturu. S těchto dětí by se tak měli stát děti biculturní, to znamená, že dítě by se mělo umět pohybovat v obou kulturách. Avšak zde se podle odborníků mohou dostavit problémy spojené s tím, do jaké míry si dokážou děti osvojit obě kultury. Někteří odborníci zastávají názor, že není možné zakořenit do dvou kultur najednou. Při setkání se svojí rodnou kulturou budou tyto děti stále považovány za cizince. Nejen že nebudou znát jazyk jako rodilý mluvčí v dané kultuře, ale nebudou se umět chovat podle kulturních vzorců své rodné kultury. Například v Norsku je trend navštěvovat s adoptovanými dětmi země jejich původu. Avšak pochopit svoji rodnou kulturu skrze artefakty, jídlo a oblečení, vede jen k povrchnímu a zjednodušenému chápání své rodné kultury. Nevede tedy k pochopení skutečných sociokulturních rozdílů. Tento přístup je také nazýván jako folklorizace kultury adoptovaných dětí.

Výlety do zemí původu se spíše podobají turistickému výletu. Děti se po návratu cítí být jako Norové, stejně jako před tím než jeli navštívit svoji rodnou kulturu.⁷⁷

V roce 2013 vyšel na portálu novinky.cz článek s názvem Adopce v cizině pomáhá desítkám romských sirotků. Autor článku na téma mezinárodní adopce hovořil s ředitelem Úřadu mezinárodně-právní ochrany dětí, Zdeňkem Kapitánem, který uvádí, že každoročně proběhne až čtyřicet mezinárodních adopcí a přesto, že se etnicita u dětí nezjišťuje, romské děti tvoří většinu. Důvod, proč se romské děti dostávají až do mezinárodní adopce jsou zejména zakořeněné předsudky.

Úřad se ještě nesešel s tím, že by zahraniční žadatelé o adopci vznášeli požadavky na etnicitu dítěte na rozdíl od žadatelů z České republiky. Mezinárodní adopce romských dětí má úspěšnost 99,3%, což znamená, že děti v adopci setrvávají. Zdeněk Kapitán v článku zmiňuje fenomén Volání Krve: *„Svůj vliv na rozhodování, potencionálních náhradních rodičů mohou mít i známé osudy adoptivních rodičů, jimž se romský chránělec zle odvděčil. Jenže ani tady nemusí hrát roli etnický původ, ale nezvládnutá krize identity, které se pracovně říká „volání krve“. Na západě se podobné problémy řeší, ale v Česku pro to chybí podpůrný systém.*

---

⁷⁷ ŠANDEROVÁ, Petra, Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém. Praha: SLON, 2011.

*Víme, že v Německu, v Itálii a ve Švédsku existují neformální spolky zahrnující lidi, kteří se setkávají, protože adoptovali děti z ČR a tím udržují kontinuitu. Často volají po setkání s biologickou rodinou, což někdy dopadá dobře, někdy špatně. Na problémy jsou ale připraveni a umí je řešit.*⁷⁸ V České republice je však situace v náhradních rodinách jiná, podle policejních poznatků rodiny 10 let problémy přehlížejí, a to se pak projevuje ve formě malých krádeží, ale v 17 letech již jde často o závažnou trestnou činnost. Zdeněk Kapitán zdůrazňuje, že tento problém nesouvisí s etnikem, že tato situace může nastat i když si bílá rodina adoptuje třeba žluté dítě.⁷⁹

6.4 Rok Kohouta

Spisovatelka Tereza Boučková napsala autobiografickou knihu Rok Kohouta. V knize popisuje nejen její tvůrčí ale i svůj rodinný život se dvěma adoptovanými romskými syny. Tato kniha se stala kontroverzní a rozpoutala veřejnou diskuzi o adopci romských dětí. Autorka v knize popisuje nevychovatelnost romských dětí i přesto, že jsou vychovány podle kulturních vzorců majoritní společnosti. I přes všechnu snahu měli oba chlapci v dospívání velké problémy. Mladší doma kradl, fetoval a utíkal z domova, starší měl podobné problémy. Oba byli těsně před dospělostí umístěni do ústavní péče. Nevyučili se a nepracovali.

*„Lukáš měl být na tréninku. Taký měl vrátit walkman, přestože s obvyklými vzlyky tvrdil, že ho neodnesl. Na tréninku nebyl – ověřila jsem si to opět přímo u trenéra. Když jsem byla v tom nepříjemném špiclovském telefonování, zavolala jsem i učiteli ze školy z učňáku. Dověděla jsem se, že má neomluvené hodiny, problémy rozmláceným autem. Na praxi s kluky místo zedničiny (Lukášův oblíbený výraz pro nic nedělání) házeli s kluky šutry na zaparkovaný vrak v areálu učiliště a jeho majitel chce škodu řešit. Už v prvním čtvrtletí bude mít trojku z chování. Přišel z virtuálního tréninku v noci umouněný, s očima červenýma, pročouzený. Na fotbale byl, do školy chodí, s vrakem nic. Přinesl walkman. Zahučel do postele.*⁸⁰

Autorka neúspěch ve výchově spojuje s genetickou odlišností romských dětí a dále také s citovou deprivací odložených dětí. „Ani nejbližší, kteří slýchají o našich náhradně

---

⁷⁸ MACH, Petr. Adopce v cizině pomáhá desítkám romských sirotků [online]. 24.10.2013 [cit. 2018-19-03]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/314131-adopce-v-cizine-pomaha-desitkam-romskych-sirotku.html>

⁷⁹ MACH, Petr. Adopce v cizině pomáhá desítkám romských sirotků [online]. 24.10.2013 [cit. 2018-19-03]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/314131-adopce-v-cizine-pomaha-desitkam-romskych-sirotku.html>

⁸⁰ BOUČKOVÁ, Tereza. Rok kohouta. V Praze: Odeon, 2008. Česká řada (Odeon), s. 70-71.

rodičovských peripetiích vůbec nechápou, o čem je tohle každodenní soužití. Každodenní soužití teď, kdy kluci přestali být ochotní přizpůsobit se našemu životnímu stylu, kdy se rozběhly jejich přirozené sklony a nepřirozené deprivace naplno. Můžu to nějak sdělit? Jaké to je žít skoro půl života čtyřicet hodin denně s někým, kdo se – jak se stále silněji ukazuje – ve všem liší. Jak to, že se tak liší? “⁸¹

Autorka se ve své knize opírá o svědectví jiné rodiny, která vychovává děti v pěstounské péči.

„Michal a Lucie mají kromě svých dvou dcer (měli je dřív, než si další děti vzali) několik dětí v pěstounské péči. Co se týká výsledků náhradního rodičovství, mohli bychom si podat ruce. Mají stejné problémy jako naši. Jako by byl jejich Pavel namíchaný z Patrika (je chytrý) i Lukáše (krade). Michal s Lucií ho musí neustále kontrolovat, sledovat. Pořád musí být ve střehu a nemohou si vydechnout. Jako my. Stejně jim Pavel krade. Jako Lukáš nám. A všude dělá problémy, ve škole a v místě, kde bydlí. Jako oba naši vždycky. Oni za své děti dlouho bojovali jako my s Markem. Nemůžou dál. Ani mi nemůžeme. Nevědí, co mají dělat. Jako jsme nevěděli a nevíme my. Mají Pavla poslat do diagnostáku? Je mu teprve dvanáct, puberta, která tomu dá ještě další dimenze, dosud nepřišla. Nedá se to vydržet. “⁸²

Tereza Boučková je dcerou spisovatele Pavla Kohouta a po nezdařené výchově se z nich stali zastánci toho, že osud Romů více ovlivňují geny než výchova. To Pavel Kohout potvrzuje v článku uveřejněném v Mladé Frontě: *„Odhlédnuto od faktu, že autorka nikomu nic nerozmlouvá, skoro až dokumentárně líčí skutečný případ, při němž dvakrát ztroskotala mnohaletá výchova a vyhrála zděděná dispozice, je tvrzení, že přílišné zdůrazňování genů páchne rasismem, sice politicky korektní, ale zcela mylné. Ovšemže hrají mocnou roli, byli přece vypěstováni mnoha generacemi v odlišné společnosti! (Jak asi dopadnou kvapné americké adopte osiřelých černoušků z Haiti?). “⁸³*

V jednom rozhovoru pro Lidové noviny Tereza Boučková uvádí:

LN: Před jedenácti lety jste řekla, že odlišnost Romů se vám líbí. A taky, že se vám Romové na pohled líbí víc než většina Čechů. Platí to i dnes?

---

⁸¹ BOUČKOVÁ, Tereza. Rok kohouta. V Praze: Odeon, 2008. Česká řada (Odeon), s. 62.

⁸² BOUČKOVÁ, Tereza. Rok kohouta. V Praze: Odeon, 2008. Česká řada (Odeon), s. 55-56.

⁸³ KOHOUT, Pavel. Romové jsou pozadu z vážnějších důvodů, než bývaly Češi. *Mladá Fronta* [online]. Praha, 2010, 23.1.2010 [cit. 2018-04-04]. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=23.01.2010&e=PRAHA#strana=10>

Tereza Boučková: To platí, i když musím říct, že k té odlišnosti jsem už přece jen mnohem kritičtější. My si totiž romskou odlišností představujeme hlavně tu jejich muziku. Ale když potom člověk vidí jejich skutečný způsob života, je to tak úmorně rozdílné, že vůbec nevíte co s tím. V člověku se zřejmě ukládá mnohem více než si myslíme. A vůbec není pravda, že každé dítě můžete naučit dobrému chování. Musí v něm totiž být už nějaké vloha. Leccos jsem kluky prostě vůbec nenaučila.

Lidové noviny: například co?

Tereza Boučková: Třeba jíst tak, aby to člověka nerozcilovalo. Ne že bychom byly nějakí snobové, já vlastně ani nevím, na co jsou které přístroje. Ale dost mi vadí nacpaná pusa a mlaskání. Nepořádek na stole. A tohle jsme s kluky řešili pořád. Pak je tu ještě jedna věc, a to myslím, že bude docela romská vlastnost, když výjimky jistě existují – naprostá nectížádstivost. Já už dneska nevěřím, když se říká, že Romové nemají žádné šance. Tak například náš prostřední syn byl tak pohybově nadaný, tak šikovný, že o něj stáli ve všech sportovních klubech, kam jsme ho přivedli. Ale ani to, že ho chválili třeba na fotbale, s ním nehnulo. Mimochodem není pravda, že všichni Romové jsou muzikální. Tenhle náš prostřední syn měl absolutní hluch.⁸⁴

V další části rozhovoru Tereza Boučková uvádí stereotypní klišé, které často slycháváme od členů majoritní společnosti.

„Říká se, že Češi jsou rasisti, ale já myslím, že příčina je hodně na druhé straně. Třeba vztah Čechů k Vietnamcům nebo Číňanům se viditelně zlepšil, Češi už jim netykají, jak bylo dříve běžné. Vidí, jak jsou pracovití, jak se snaží mluvit česky, jak se jejich děti výborně učí.“⁸⁵

Na výroky Terezy Boučkové a na její knihu kriticky reagovala jak laická tak odborná veřejnost.

V roce 2014 vyšel na internetovém portálu Romea.cz článek s názvem O pěstounské péči a adopcích romských dětí: Měli jsme volné místo u stolu. V podtitulu tohoto článku „A nedopadne to jako u té Boučkové?“

---

⁸⁴ PLAVCOVÁ, Alena. O dětech a Roku Kohouta [online]. 19.9.2008 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/o-detech-a-roku-kohouta-0by-/kultura.aspx?c=A080919_172937_In_rozhovory_mel

⁸⁵ PLAVCOVÁ, Alena. O dětech a Roku Kohouta [online]. 19.9.2008 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/o-detech-a-roku-kohouta-0by-/kultura.aspx?c=A080919_172937_In_rozhovory_mel

Martina Vančáková zmiňuje vliv této knihy na rozhodování potencionálních náhradních rodičů romských dětí „*Rok po vydání knihy byl zájem o osvojení romských dětí, ale i pěstouny, menší. Několik lidí otevřeně řeklo, že si chtěli vzít romské dítě, ale pak si přečetli Rok kohouta a stáhli to z žádosti*“.⁸⁶

Podle Martiny Vančákové náhradní rodiče, kteří chtějí přijmout dítě s nějakým specifikem v našem případě dítě jiného etnika, tak ti na to musí být připraveni a musí to chtít. To však nebyl případ Terezy Boučkové, která měla politický škraloup a romské děti jí byly přidělené, přestože o ně nežádala. Musela se vyrovnat s tím, že dostala děti se specifikem, na které nebyla připravená. Jako další problém Martina Vančáková uvádí nedostatek odborné a podpůrné péče náhradním rodinám v té době. Navíc děti, které Tereza Boučková adoptovala, byly poškozené raným traumatem a ústavní výchovou, což ve své knize popisuje. Snažila se s dětmi pracovat podle své intuice, bez odborné pomoci, která v té době nebyla k dispozici. A tak problémy které z dané situace vyplynuly a jsou přirozené, mylně přisoudila romskému původu, což vychází ze stereotypů naší společnosti. K deprivaci dětí se přidaly problémy, které vychází z problému hledání identity. Tereza Boučková situaci vždy nějak vyřešila, ale dítě potřebuje pomoc dospělého, aby se vyrovnalo s tím, že mu nadávají, že je cikán. Její děti s tím dost bojovaly, zkoušely hledat svou biologickou rodinu, zkoušely, kam patří, protože to nevěděly. Vše se spojilo a vznikl výsledek, který známe z knihy a rozhovorů Terezy Boučkové. Ze zkušeností Martiny Vančákové to někdy takto dopadá, ale netýká se to pouze romských dětí v NRP, s identitou bojují všechny děti v této situaci, protože mají jinou identitu, než rodina, která je osvojila.⁸⁷

Na výše uvedený článek reagovala na Blogu aktuálně.cz paní Tereza Boučková dosti nevybíravým způsobem. Článek označila jako pomluvy: „*Úskalí pěstounství a adopce, které tu je, by se mělo diskutovat úplně jinak než pomluvami. A pokud jedna Tereza Boučková a jedna kniha někoho v rozhodnutí přijmout do svého života dítě odjinud zviklá – tak je to jen*

---

⁸⁶ UHLOVÁ, Saša. O pěstounské péči a adopcích romských dětí: měli jsme volné místo stolu [online]. 3.7.2014 [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/romano-vodi/o-pestounske-peci-a-adopcich-romskych-deti-meli-jsme-volne-misto-u-stolu>

⁸⁷ UHLOVÁ, Saša. O pěstounské péči a adopcích romských dětí: měli jsme volné místo stolu [online]. 3.7.2014. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/romano-vodi/o-pestounske-peci-a-adopcich-romskych-deti-meli-jsme-volne-misto-u-stolu>

dobře.“⁸⁸ Tereza Boučková dále v reakci na článek podala stížnost ke Komisi pro etiku Syndikátu novinářů České republiky. Cituji zde závěr komise: „Komise konstatuje, že šlo o prózu, která má právo na fabulaci. Krom toho uváděné argumenty nejsou nikde podloženy konkrétními fakty, romské děti v důsledku beletristického textu mají horší naději na adopci. Je to stejný případ, jako kdyby veřejnost ovlivňovala J. W. Goetheho po uveřejnění Utrpení mladého Werthera a mnoho dalších spisovatelů po publikování jejich próz. Autorka se právem cítí tímto článkem poškozena.“⁸⁹ Na základě rozhodnutí komise se server Romea.cz musel prostřednictvím svého serveru Tereze Boučkové omluvit.

---

⁸⁸ BOUČKOVÁ, Tereza. Smradi [online]. 7.7.2014 [cit. 2018-06-12]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/tereza-bouckova.php?itemid=23278>

⁸⁹ Syndikát novinářů České republiky, z. s. [online]. 30.9.2014 [cit. 2018-06-13]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/tereza-bouckova.php?itemid=23278>

Závěr

Jak jsem uvedl v úvodu této práce, téma adopce romských dětí je mi velmi blízké. Já sám jsem romského původu a do pěti let jsem vyrůstal v dětském domově. Na naléhání ředitele dětského domova jsem byl umístěn do pěstounské péče do neromské rodiny. Moje nová rodina již měla v osvojení romského chlapce, mého nového bratra. Do nástupu do základní školy jsem nevěděl o své odlišnosti. To že jsem jiný mi bylo často připomínáno ostatními dětmi, které mi v jakékoliv vyhocenější situaci říkali cikáne, ale já jsem se jako cikán necítil, vždyť jsem dělal vše to, co dělaly ostatní děti. Navíc jsem doma často od svých náhradních rodičů zejména od otce slyšel, jak jsou cikáni špatní, jak nepracují a pobírají invalidní důchod. Dále nám s bratrem říkal, že jsme cikánského původu a že nás musí slušně vychovat. A když jsme byli na hřišti a přišli tam romské děti, tak nás s bratrem ihned zavolal domů. V této době jsem již zaregistroval, jak můj bratr tíhne k ostatním Romům. Kdykoliv se někde objevily romské děti, bratr ihned běžel za nimi a já ze strachu, aby nás otec neviděl, jsem bratra od toho odrazoval. Vše vyvrcholilo ve druhé třídě na škole v přírodě, když mi jedna spolužačka hrubě nadávala a já jsem to nevydržel a uhodil jsem ji. Musel jsem se potom písemně omluvit jejímu otci, který byl ředitel školy, do které jsem chodil. Na žádost mých rodičů jsem byl přeřazen na jinou školu, kde vše pokračovalo. Navíc jsem při cestě do školy každé ráno potkával skupinu romských dětí, které chodily do zvláštní školy. Děti mi nadávaly proto, že nejdu s nimi, a musel jsem jim zpívat, aby mne pustily dál. Moji noví spolužáci mě často vídali z projíždějícího autobusu, jak jsem obstoupen hloučkem romských dětí a když jsem přišel do školy, hned mi začali nadávat, že jsem cikán, protože se každé ráno bavím s cikány. Jednou ve školní jídelně, kterou jsme sdíleli se zvláštní školou, na mě začal mluvit romsky o hodně starší kluk, já jsem mu nerozuměl, tak jsem dostal. Na základě těchto a dalších zkušeností jsem si uvědomil, že být Romem v naší společnosti není dobré. Během dospívání jsem se mohl opřít o své kamarády ze sídliště, kteří mě znali, a když došlo k nějaké situaci, že mi někdo nadával na diskotéce, tak se mně zastali. Žil jsem a žiji podle kulturních vzorců většinové společnosti. Romům a romské komunitě se vyhýbám. Jestliže jsem v interakci s Romy, mám pocit, že dělám něco špatně. Ve svém životě jsem se setkal i s jinými Romy, kteří se za své romství stydí, protože si vzali jméno po své „bílé“ ženě. Je politováníhodné, jak je společnost schopna ovlivnit život jednotlivých lidí. Během svého působení v armádě jsem měl možnost působit v mnohonárodnostních silách NATO. Během této doby jsem se nikdy nesetkal s nepřátelstvím na základě mého vzhledu. Musím konstatovat, že multikulturní prostředí dokáže vstřebat rozdíly nejen v kultuře, ale i ve vztazích mezi lidmi.

Nevlastní bratr

Nevlastní bratr se během dospívání choval přesně tak, jak to popisuje Tereza Boučková ve své knize Rok Kohouta. Na rozdíl ode mne má pouze základní vzdělání. Bratr měl velký talent na všechny sporty, reprezentoval školu na mnoha závodech, ale učení mu moc nešlo. V době, kdy chodil na základní školu, nastal první větší problém, když mu spolužáci řekli, že nemusí poslouchat rodiče, protože nejsou jeho vlastní. Bratr přestal chodit ze školy domů. Skončilo to tak, že ho sociální pracovníci odeslali na dětské diagnostické oddělení psychiatrické léčebny, v této době ještě neexistovali diagnostické ústavy. Asi po dvou měsících se vrátil domů s tím, že vše je v pořádku jak z jeho strany, tak ze strany našich rodičů. Další problémy nastaly až během jeho dospívání, když nastoupil na hornické učiliště do vzdáleného města. Přestal chodit do školy, toulal se po městě ve společnosti jiných Romů. Nevyučil se. Běžně se stávalo, že během léta žil v romských rodinách a na zimu se se sliby vracel domů. Má dítě s Romkou, se kterou nežije. Oženil se s jinou romskou ženou. V současnosti má bratr problémy sehnat kvalifikovanou práci. S rodiči již není v kontaktu dvacet let. Ti to přestali zvládat a i přesto, že si bratra osvojili, stal se pro ně cizím člověkem.

Z této práce a z toho co jsem uvedl výše, jasně vyplývá, že nejdůležitějším aspektem života, je zdravě vybudovaná identita. Otázkou však zůstává, jestli má Romské dítě, které žije v neromském prostředí, šanci si vybudovat zdravou identitu, a stát se tak stejně dobrým člověkem jako jsou lidé z majoritní společnosti. Všeobecně naše společnost bude Roma považovat vždy za Roma. ať se to někomu líbí či nikoliv. Jestliže se Rom, i přestože vyrůstal v neromské rodině, setká s někým z majoritní společnosti, kdo není z jeho okolí, je dotyčný považován za toho „spatného“ Roma, jakého známe z našich stereotypních představ.

Během psaní této práce jsem se setkal s pojmem smíšená identita, což znamená, že si dítě vytvoří identitu Roma, ale se všemi aspekty majoritní společnosti. Z mého pohledu jde spíše o asimilační tlaky majoritní společnosti, která v důsledku pocitu nadřazenosti, se snaží vše odlišné negovat a vytváří tak nátlak na jednotlivce, v našem případě na romské děti v náhradní rodinné péči. To jakou si člověk vybuduje identitu, závisí také na jeho psychice.

Jestliže vám od dětství bude někdo hrubým způsobem dávat najevo, že být Romem znamená být vyloučen ze společnosti a vy zjistíte, že pro přežití je lepší být Čechem s romskou vizáží a naleznete vnitřní klid, tak se asimilujete do majoritní české společnosti a na své romství zapomenete. Zavřete si tak současně cestu do romské komunity, která vás za Roma již stejně

nepokládá. Členové majoritní společnosti vás za toho špatného Roma již nepovažují, protože jste se asimiloval, ale při setkání z cizími lidmi většinou dochází na otázky týkající se vašeho původu. Svůj původ jste ochotní sdělit v případech, kdy to pro vás nebude ohrožující, či ponižující. Většinou mimo Českou republiku, v multikulturních zemích.

Další skupinou jsou romské děti, které se na základě tlaku okolní společnosti rozhodnout stát se tím Romem, za kterého je stejně celé jejich dětství všichni považují. To se projeví během dospívání, kdy se naše psychika mění. Dítě začne být nezvladatelné, klade si otázky: „Kdo jsem? A proč bych měl tohle dělat? K čemu je to dobré? Jsem přece ten Rom.“ Takové dítě se cítí být vyloučené, má pocit, že nikam nepatří. Ale i přes všechnu bolest, kterou způsobí nejbližšímu okolí, to musí udělat. Musí z toho světa, který jej ponižuje utéci, chce někam patřit. Takové dítě je ochotné zpřetrhat veškeré dosavadní vazby, chce patřit tam, kam jej celé jeho dětství odkazují. Během tohoto procesu dochází k situacím, které popisuje ve své knize Tereza Boučková. Proto mnoho lidí, kteří mají zkušenosti s adopcí romských dětí říká, že stejně utečou ke svým a dále tuto skutečnost připisují romským genům, ale s těmi to nemá nic společného, tyto děti sice dostali šanci v podobě náhradní rodinné péče, ale většinová společnost jim v průběhu socializace šanci nedala.

Z této práce dále vyplývá, že nejlepší, co se nabízí romským dětem, je mezinárodní adopce, která je v 99,3 % úspěšná, a to je pozitivní informace i přesto, že pochází z roku 2013. Děti jsou adoptovány rodinami ze západní Evropy a společnost v těchto zemích není homogenní, jak to mu je ve východní Evropě. Homogenita je způsobena především čtyřicet let trvajícím totalitním režimem, kdy jsme se uzavřeli pro okolní svět. Děti, které se dostanou do náhradní péče v zahraničí, zřejmě nezažijí nepříjemnou zkušenost během své socializace a zařadí se jako plnohodnotní lidé do tamních společností.

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní zdroje

BAKALÁŘ, Petr. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia, 2004. Kontroverzně. ISBN 80-7220-180-8.

BALVÍN, Jaroslav. *Romové a dětské domovy: Sborník z 8. setkání Hnutí R v Děčíně a ve Františkově nad Ploučnicí ve dnech 11.-13. dubna 1997*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997. ... setkání Hnutí R. ISBN 80-902149-4-0.

BLAŽEK, Vladimír a Ivo T. BUDIL, ed. *Biologická a sociální dimenze člověka: [sborník příspěvků z interdisciplinárního symposia "Biologický a sociální determinismus ve vědách o člověku", Plzeň, 12.5.2006]*. Plzeň: Katedra antropologie, Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2006. ISBN 80-87025-02-4.

BOUČKOVÁ, Tereza. *Rok kohouta*. V Praze: Odeon, 2008. Česká řada (Odeon). ISBN 978-80-207-1263-9.

BUDIL, Ivo T. *Za obzor Západu: [proměny antropologického myšlení od Isidora ze Sevilly po Franze Boase]*. Praha: Triton, 2001. ISBN 80-7254-163-3.

BUDIL, Ivo T., Vladimír BLAŽEK a Vladimír SLÁDEK, ed. *Dějiny, rasa a kultura: sborník příspěvků z interdisciplinárního symposia o problematice ras, Plzeň, 12.5.2005*. Ústí nad Labem: Nakladatelství a vydavatelství Vlasty Králové, 2005. ISBN 80-903412-4-1.

BURDA, František. *O násilí v kultuře: girardovské reflexe*. Ostrava: Moravapress, 2013. ISBN 978-80-87853-01-6.

COHN, Werner. *Cikáni*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-008-7.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.

ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. ISBN 8072033808.

HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. S.l.: Společenství Romů na Moravě [u.a.], 2002. ISBN 807106615X.

JARKOVSKÁ, Lucie. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0792-4.

KLIMEŠ, Jeroným, *Budování identity dítěte*. Praha: Občanské sdružení rozum a cit, 2008.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 8071783048

MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Přeložil Hana ČERVINKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-25-0.

NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 4. dopl. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1999. ISBN 80-7067-952-2.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5.

SOUKUP, Martin. *Základy kulturní antropologie*. Praha: Akademie veřejné správy, 2009. ISBN 978-80-87207-03-1

SVOBODOVÁ, Marie, KOVAŘÍK, Jiří, NIEDERLE, Petr, *Cikánské děti v náhradní rodinné péči*. Praha: Organizační odbor ministerstva práce a sociálních věcí ČSR, 1981.

ŠANDEROVÁ, Petra. *Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-046-9.

ŠMÍD, Tomáš. a Vladimír VAŽURA. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. ISBN 8073251264.

VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-05-0.

VANČÁKOVÁ, Martina. *Romské dítě v náhradní rodině*, Praha: Rozum a cit, 2008.

VODÁK, Pavel. *Problémy osvojení dětí*. Praha: SZdN, 1967.

Internetové zdroje

SOCIÁLNÍ DARWINISMUS. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-05]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_darwinismus

KOVAŘÍK, Jiří. Romské děti žijící mimo vlastní rodinu: Romské děti v náhradní rodinné péči - výzkum[online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/rom_deti_zijici_mimo_rodinu.pdf

VANČÁKOVÁ, Martina. Romské děti žijící mimo vlastní rodinu: Historie Romů[online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/rom_deti_zijici_mimo_rodinu.pdf

Čechům jsou nejméně sympatičtí Romové a Arabové. Nejradši mají sami sebe [online]. Romea.cz, 2016. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/cechum-jsou-nejmene-sympaticti-romove-a-arabove-nejradsji-maji-sami-sebe>.

UHLOVÁ, Saša. O pěstounské péči a adopcích romských dětí: Měli jsme volné místo u stolu [online]. 3.4.2014 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/romano-vodi/o-pestounske-peci-a-adopcich-romskych-deti-meli-jsme-volne-misto-u-stolu>

MACH, Petr. Adopce v cizině pomáhá desítkám romských sirotků [online]. 24.10.2013 [cit. 2018-19-03]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/314131-adopce-v-cizine-pomaha-desitkam-romskych-sirotku.html>

KOHOUT, Pavel. Romové jsou pozadu z vážnějších důvodů, než bývaly Češi. *Mladá Fronta* [online]. Praha, 2010, 23.1.2010 [cit. 2018-04-04]. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=23.01.2010&e=PRAHA#strana=10>

PLAVCOVÁ, Alena. O dětech a Roku Kohouta [online]. 19.9.2008 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/o-detech-a-roku-kohouta-0by-/kultura.aspx?c=A080919_172937_In_rozhovory_mel

BOUČKOVÁ, Tereza. Smradi [online]. 7.7.2014 [cit. 2018-06-12]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/tereza-bouckova.php?itemid=23278>

Syndikát novinářů České republiky, z. s. [online]. 30.9.2014 [cit. 2018-06-13]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/tereza-bouckova.php?itemid=23278>

Formy náhradní rodinné péče [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2018-10-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14501>